

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Komunikačních studií a Žurnalistiky

Katedra Žurnalistiky

Diplomová práce

2018

Petr Liška

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Komunikačních studií a Žurnalistiky

Katedra Žurnalistiky

Románová tvorba Jiřího Hájíčka a její reflexe v médiích

Diplomová práce

Autor práce: Petr Liška

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2018

Petr Liška

Bibliografický záznam

LIŠKA, Petr. *Románová tvorba Jiřího Hájíčka a její reflexe v médiích*. Praha, 2018. 53 s.
Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut
Komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra Žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr.
Jana Čeňková, Ph.D.

Rozsah práce: 110 213 znaků včetně mezer

Anotace

Magisterská diplomová práce *Románová tvorba Jiřího Hájíčka a její reflexe v médiích* se věnuje hodnocení kritických ohlasů tří po sobě vydaných spisovatelových románů: *Selský baroko*, *Rybí krev* a *Dešťová hůl*. Autor analyzoval současná literární periodika, denní tisk a literární weby. V teoretické části se práce zabývá vymezením problematiky teorie kritiky a interpretace, stručně vymezuje historii českého venkovského románu s přihlédnutím k literární tvorbě nového tisíciletí i polemiky o stavu soudobé literární kritiky. Praktická část práce je věnována interpretaci jednotlivých děl, a posléze hodnocení literárních kritik a recenzí. Důraz je kladen především na hodnocení jednotlivých textů. Práce se také zabývá stylem a preferencemi jednotlivých kritiků, především těch, kteří dílo hodnotí kontinuálně. Zvláštní význam patří i zasazení Hájíčkovy tvorby do literárního kontextu, zejména venkovské literatury. V poslední řadě srovnává práce autorovo vlastní interpretace se sledovanými periodiky. Práci doplňuje rozhovor s Jiřím Hájíčkem.

Annotation

The master's thesis *Jiří Hájíček's novels and their reflection in media* focuses on evaluating critical reviews of three subsequent Hájíček's novels: *Selský Baroko*, *Rybí krev*, a *Dešťová hůl*. The author analyzed contemporary czech literary periodicals, daily press and literary webs. The theoretical framework consists of defining the terms criticism and interpretation, a brief introduction into the history of czech rural novel while taking into consideration contemporary czech literary production. The work also reviews new millennium's czech literary critics' disputations. The practical part of the work focuses on interpretation of the novels and assessing the reviews. The work primarily emphasises the evaluation of different reviews. Thesis also focuses on style and preference of different critics, especially those reviewing the novels continually. Special emphasis is given to fitting Hájíček's work into contemporary literary context, especially the rural novel context. Finally, the work compares the author of the thesis' interpretations of the novels with other reviews. Thesis includes an interview with Jiří Hájíček.

Klíčová slova

Jiří Hájíček, Selský baroko, Rybí krev, Dešťová hůl, reflexe, ohlas, recenze, kritika, román

Keywords

Jiří Hájíček, Selský baroko, Rybí krev, Dešťová hůl, reflection, reception, review, critique, novel

Title/název práce

Jiří Hájíček's novels and their reflection in media

Poděkování

Paní doktorce Čeňkové za velmi vstřícný přístup, značnou trpělivost a cenné rady. Jiřímu Hájíčkovi za ochotu a čas, které si našel k poskytnutí rozhovoru.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. LITERÁRNÍ INTERPRETACE A KRITIKA.....	3
2. STRUČNĚ K LITERÁRNÍMU VÝVOJI V ČESKÉM PROSTŘEDÍ V 21. STOLETÍ.....	7
3. OSOBNOST A TVORBA JIŘÍHO HÁJÍČKA.....	8
4. STRUČNÁ HISTORIE ČESKÉ VENKOVSKÉ LITERATURY A REGIONALISMU.....	10
4.1 VENKOVSKÁ PRÓZA 60. LET.....	11
4.2 VENKOVSKÁ PRÓZA NORMALIZACE A 80. LET.....	12
4.3 SOUČASNÁ VENKOVSKÁ PRÓZA.....	13
5. SOUČASNÁ LITERÁRNÍ KRITIKA V POLEMIKÁCH.....	14
6. METODOLOGIE A CÍLE PRÁCE.....	17
7. INTERPRETACE ROMÁNU SELSKÝ BAROKO.....	17
7.1 KRITICKÉ REFLEXE ROMÁNU SELSKÝ BAROKO.....	20
8. INTERPRETACE ROMÁNU RYBÍ KREV	31
8.1 KRITICKÉ REFLEXE ROMÁNU RYBÍ KREV.....	33
9. INTERPRETACE ROMÁNU DEŠŤOVÁ HŮL.....	41
9.1 KRITICKÉ REFLEXE ROMÁNU DEŠŤOVÁ HŮL.....	43
ZÁVĚR.....	51
SUMMARY.....	53
POUŽITÁ LITERATURA.....	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	62

Úvod

Jiří Hájíček, dvojnásobný držitel ceny Magnesia litera, zaujímá dle některých v české próze solitérní postavení. Jako jeden z mála českých autorů se systematicky věnuje literatuře zasazené do venkovského prostředí, svá díla navíc zakládá na klasickém realistickém vypravěčství. Pozitivní ohlas sbírají jeho díla jak u kritické veřejnosti, tak u čtenářů. Cílem této práce je pokus o hlubší prozkoumání ohlasů Hájíčkovy „volné vesnické trilogie“, děl *Selský baroko* (2005), *Rybí krev* (2012) a *Dešťová hůl* (2016), ve vybraných literárních periodikách a kritických rubrikách soudobého tisku. Důležitými aspekty práce jsou sledování hlubšího zasazení do literárního, žánrového, kritického a filozofického kontextu. Práce se tak ptá na širší kontextualizaci Hájíčkovy díla v žánru vesnické prózy, zároveň má za cíl postihnout různé styly interpretace a kritiky, které byly na dílo použity.

V průběhu rešerše se ukázalo, že kritická recepce Hájíčkových románů je zároveň obrazem soudobé literárně-kritické úrovně a debat kritiků o revitalizaci společenského románu a klasického vyprávění. Proto byla vedle stručného nahlédnutí do současné literární tvorby (tedy literatury nového tisíciletí) zařazena kapitola o literárně-kritických polemikách, které se v průběhu nultých a desátých let objevily. Sledování kritických tendencí v průběhu reflexe pak tvoří jednu z výzkumných otázek.

Do praktické části byla vedle ohlasů v periodikách zařazena vlastní interpretace Hájíčkovy díla z pohledu autora této práce, která předcházela rešerši ohlasů. Motivací pro ni se jednak stala snaha o potvrzení slov Umberta Eca o interpretačním konsenzu, který vyloučí interpretačně mylné texty, za druhé autorův osobní vztah k Hájíčkovu dílu, jehož rodiště Purkarec (a hlavní dějiště románu *Rybí krev*) dělí od rodné vsi autora práce pouze několik kilometrů. Práci doplňuje osobní rozhovor s Jiřím Hájíčkem, který autora mimo jiné konfrontuje s názory kritiků.

Práce čerpá z příspěvků v literárních periodikách *Tvar*, *Host*, *Literární noviny*, *Souvislosti*, *Revolver Revue* a *A2*, z textů v kulturních rubrikách denního tisku, tedy z *Lidových novin*, *Mladé fronty Dnes*, *Hospodářských novin* a *Práva*, jehož příspěvky jsou k vidění i na portálu *Novinky.cz*, časopisů *Respekt* a *Týden* a také z literárního serveru *iLiteratura.cz*.

1 Literární interpretace a kritika

Pro posouzení literárních reflexí Hájíčkovy „volné vesnické trilogie“ je třeba vymezit dva zásadní pojmy, interpretace a kritika.

Podle Hanse H. Hiebela, autora hesla „interpretace“ v *Lexikonu teorie literatury a kultury* je „interpretace (lat. interpretario: výklad, překlad, vysvětlení, (...) proces a výsledek výkladu ústních, písemných a obrazových znakových vyjádření. V nejužším smyslu je interpretace výkladem uměleckých děl.“¹

Do interpretace, výkladu a porozumění textu značně zasáhla moderní hermeneutika (řec. Hermeneutike techne = umění výkladu)². Podle Rüdiger Ahrense „Hans Georg Gadamer označuje vztah mezi textem a čtenářem jako hru, v níž čtenář otevřený textu může dosáhnout naprostého kontaktu“³ (...), resp. „dojde ke splynutí horizontu s horizontem textu. (...) Teprve po tomto rozumění přichází na řadu kriticky objektivizující přístup.“⁴ Problém spočívá v tom, že k důkladnému splynutí horizontů autora a čtenáře je třeba naprostá znalost všech (i historických) zákonitostí protějšku. Tento proces je ovšem nekonečný a prakticky nemožný.

Interpretací se zabýval český literární historik a kritik Přemysl Blažíček. Slovem interpretace rozuměl Blažíček prostředek k poznání. Dílo dle Blažíčka slouží interpretaci, která přetváří čtenářskou zkušenost a žité poznání v plně uvědomělé poznání pojmové.⁵ „Skutečný interpret, tj. citlivý a pozorný čtenář schopný reflektujícího odstupu, se z určitého úhlu snaží komplexní výdobytek čtenářského prožitku osvětlit a zafixovat v jeho osobité povaze a obecném dosahu.“⁶

Umberto Eco v díle *Meze interpretace* tvrdí, že dějinami provází lidstvo dva druhy interpretace. První druh interpretace předpokládá, že dojde k rozklíčování intencí autora, případně k jasně poznanému objektivnímu významu díla, druhá tvrdí, že texty lze

¹ HIEBEL, Hans H. Interpretace. In: NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Přeložil Aleš URVÁLEK, přeložil Zuzana ADAMOVÁ. Brno: Host, 2006. s. 347.

² AHRENS, Rüdiger. Hermeneutika. In: NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Přeložil Aleš URVÁLEK, přeložil Zuzana ADAMOVÁ. Brno: Host, 2006. s. 294.

³ Ibid. s. 296.

⁴ Ibid. s. 296.

⁵ BLAŽÍČEK, Přemysl, ŠPIRIT, Michael, ed. *Kritika a interpretace*. Praha: Triáda, 2002. Paprsek (Triáda, Barrister & Principal), sv. 12. s. 327.

⁶ BLAŽÍČEK, Přemysl, ŠPIRIT, Michael, ed. *Kritika a interpretace*. Praha: Triáda, 2002. Paprsek (Triáda, Barrister & Principal), sv. 12. s. 333.

interpretovat zcela libovolně.⁷ „Ve své čisté podobě však obě tato pojetí představují případy epistemologického fanatismu.“⁸ Eco tedy dochází k závěru, že nelze ani stanovit konečný smysl díla, ale interpretace zároveň nepodléhá libovůli interpreta. Neboli: „Každé interpretační konání je dialektikou mezi otevřeností a formou, iniciativou ze strany vykladače a kontextového tlaku.“⁹

Eco hovoří o dvou druzích interpretace. Sémantické (sémiozické) a kritické (sémiotické). První z nich je výsledkem procesu, v němž adresát stojí před lineární manifestací textu a vyplňuje ji určitým významem. Kritická interpretace je oproti tomu metajazykovou aktivitou, která si klade za cíl popsat a vysvětlit, z jakých formálních důvodů produkuje určitý text určitou reakci. Každý text lze uchopit oběma způsoby, ale jen několik málo textů (především umělecké texty) předvídá obě reakce čtenáře.¹⁰

Podle Eca je text nástroj pro vytváření modelového čtenáře, který je ovšem oprávněn zkoušet nekonečné množství dohadů. V tom se shoduje s Gadamerem, který píše: „...řeč umění znamená přebytek smyslu, který je obsažen v díle samotném. Na tom se zakládá nevyčerpatelnost uměleckého díla, které se odlišuje vůči každému pojmovému uchopení.“¹¹ Tyto dohady se však váží na doslovný/kontextově vytvořený smysl textu a podléhají logice hermeneutického kruhu. Eco na hermeneutický kruh navazuje, když tvrdí, že text „je objekt, který interpretace buduje v průběhu kruhové snahy potvrdit svou platnost na základě toho, co vytváří jako svůj výsledek.“¹²

Na problémovost hermeneutiky v určování platných interpretací pro text však poukazuje Terry Eagleton. Hermeneutika podle něj předpokládá organickou jednotu díla a nepřipouští, že by literární dílo mohlo být vnitřně roztržité, nehotové a vnitřně rozporné.¹³

Úskalí interpretace zase podle Blažíčka tvoří riziko poznávacího procesu, ve kterém je čtenář sváděn k postupu, kdy se známé zmocňuje neznámého a přetváří tak obsah sdělení.¹⁴ Pro zpřesnění, nejedná se zde o apriorní posuzování textu dle určité vnější dialektiky,

⁷ ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004. s. 31.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid. s. 28.

¹⁰ Ibid. s. 64.

¹¹ GADAMER, Hans-Georg a Jan SOKOL. *Člověk a řeč: (výbor textů)*. Praha: Oikoymenh, 1999. Oikúmené. s. 51.

¹² ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004. s. 68.

¹³ EAGLETON, Terry. *Úvod do literární teorie*. Praha: Triáda, 2005. Paprsek (Triáda). s. 104.

¹⁴ BLAŽÍČEK, Přemysl, ŠPIRIT, Michael, ed. *Kritika a interpretace*. Praha: Triáda, 2002. Paprsek (Triáda, Barrister & Principal), sv. 12. s. 333.

ale zpětné začlenění textu do interpretovy osobní zkušenosti, čímž si interpret přetváří význam zkoumaného díla.

Nedokonalost naší interpretace vede k logickému výsledku, že žádná interpretace nemůže být naprosto přesná či správná. Přesto, jak tvrdí Umberto Eco v Piercově myšlenkové linii „můžeme tvrdit, že jakákoli komunita interpretů může během svého společného zkoumání, jakým druhem objektu je text, který právě čtou, často dospět (byť ne-definitivně a mylně) ke shodě o této věci.“¹⁵ Přestože se komunita interpretů nedokáže shodnout na jediné správné interpretaci, shodne se na tom, že některé interpretace lze považovat za kontextuálně mylné.¹⁶

Druhý základní pojem, umělecká kritika, ve světě prošel značným vývojem. „Z původní polyhistorické topologie, přes racionální formalismus (který se zabýval pouze formální strukturou a gramatickou rekonstrukcí sémantiky textu), se do popředí zájmu kritiky dostává rozhodování o předmětech a faktech.“¹⁷ Od 17. století se umělecká kritika přestává věnovat práci na kánonu klasiků a více se zaměřuje na soudobou literaturu. Kritik se stává prostředníkem mezi autorem a publikem, sleduje, co je „nové“, aby podporoval posílení literárního pole a poskytoval radu publiku, aby se v textech lépe orientovalo.¹⁸ Od Gottholda Ephraima Lessinga se v kritice stále více prosazuje tzv. imanentní (vnitřní, bytostně vlastní) koncept, který hodnotí dílo z hlediska vlastní logiky. V pozdním osvícenství se kritika také odklání od kritéria vědění k estetickému hledisku.¹⁹

Česká literární kritika se systematictěji vyvíjí od národního obrození. Nejvýraznějším a nejocenenějším českým kritikem dvacátého století byl František Xaver Šalda. Zastával stanovisko, že kritika je stejnou tvůrčí činností jako literatura.²⁰

„V meziválečné době se literární kritika ve značné míře orientuje podle uměleckých, světonázorových, ba i politických programů. Působí tu představitelé tradicionalističtí (Arne Novák), levicově orientovaní (Josef Hora, Bedřich Václavek, Julius Fučík), programoví

¹⁵ ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004. s. 49.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ SIMONIS, Linda. Literární kritika. In: NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Přeložil Aleš URVÁLEK, přeložil Zuzana ADAMOVÁ. Brno: Host, 2006. 456.

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kritika. In: NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Přeložil Aleš URVÁLEK, přeložil Zuzana ADAMOVÁ. Brno: Host, 2006. s. 457.

marxisté (Kurt Konrad, Závěš Kalandra), pragmatisté (Miroslav Rutte), katolicky orientovaní autoři (Bedřich Fučík, Miloš Dvořák). Nejvýraznější osobností poválečného období je Václav Černý.²¹

Po období padesátých let a komunistické indoktrinaci se literární kritika rozvíjí v letech šedesátých. Jedná se o období spíše vyhraněných kritických osobností (Jiří Opelík, Jan Lopatka, Josef Vohryzek, Milan Suchomel, Zdeněk Kožmín). Výrazněji se v kritice profilují strukturalistické tendence.²² „Po roce 1968 je značná část české literární kritiky umlčena a odchází do exilu.“²³

Lexikon teorie literatury a kultury uvádí, že po roce 1989 lze sledovat pozvolný úpadek prestiže literární kritiky, a to zejména v denním tisku. Funkci kritiky dle autorů přebírají reklama, krátké oznámení a nový fenomén tzv. „PR-recenze“.²⁴

Nad postavením kritiky/kritiků se v díle *Anatomie kritiky* zamýšlí Northrop Frye. Tvrdí, že názor, že by autor měl být rozhodujícím vykladačem svého díla nebo teorie literatury, odpovídá představě literárního kritika jako parazita či šakala.²⁵ „Axiómem kritiky nemá být to, že básník neví, o čem mluví, nýbrž to, že nemůže mluvit o tom, co ví. Bránit právo kritiky na existenci proto znamená předpokládat, že kritika je struktura samostatného myšlení a poznání, jež je do určité míry nezávislá na umění, kterým se zabývá.“²⁶ Frye rovněž varuje před mimoliterárními rámci, názorem zvenčí, jako je například ideologie: „Snadno pak literatuře vnutíme mimoliterární schéma, jakýsi nábožensko-politický filtr, pod nímž někteří básníci vyniknou, zatímco jiní se budou jevit jako temní a nedokonalí.“²⁷

Pokud se literární kritik má vyhnout všem výše zmíněným problémům, musí postupovat dle Frye vědecky. „Vědeckost také odlišuje kritiku od literárního parazitismu a od vnějšího kritického přístupu. Díky vědeckosti přecházejí všechny obory od přibližnosti ke kauzalitě a od náhody a intuice k systematickosti, přičemž si uchovávají vnitřní integritu před vpády

²¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. Literární kritika. In: NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Přeložil Aleš URVÁLEK, přeložil Zuzana ADAMOVÁ. Brno: Host, 2006. s. 457.

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Přeložil Sylva FICOVÁ. Brno: Host, 2003. Teoretická knihovna, sv. 4. s. 22.

²⁶ Ibid. s. 20.

²⁷ Ibid. s. 22.

zvenčí.“²⁸

Tezi o vědeckém přístupu literární kritiky uvádí i *Lexikon teorie literatury a kultury*: „Autorita kritika se zakládá na rozsáhlé literární vzdělanosti a zkušenosti kritika a na návratu k jeho formální a rozumově podložené kompetenci soudit a rozhodovat.“²⁹

Vědecký přístup k dílu prosazuje ve své knize *Co je kritika, co není a k čemu je na světě* Václav Černý. Považuje kritiku za obor, který má nejužší propojení s vědou, nevede ovšem k jednotným zákonům.³⁰ „To by ovšem kritiku její vědecké povahy zbavovat nemusilo, jako to vědeckou povahu neodnímá vědě historické. Kritika by prostě byla – jako historie – vědeckým poznáváním jedinečného, individuálního, osobního, vědou o činech.“³¹

Černý přisuzuje moderní kritice tři měřítka. „Estetické“, které soudí dílo ze svého vlastního smyslu a účelu, „absolutní“, kde je dílo posuzováno jako dovršená, i když nedosažená dokonalost sebe samého³², a měřítko díla jako „domyslitelné hypotézy o podstatě skutečnosti“, kterou kritik posuzuje podle její nosnosti.³³ Tato měřítka použijeme v práci jako zásadní k posouzení případnosti jednotlivých reflexí Hájičkova díla.

2 Stručně k literárnímu vývoji v českém prostředí v 21. století.

Alena Fialová konstatuje, že umělecká próza se v první dekádě nového tisíciletí pohybovala mezi dvěma póly ohraničenými vysokou, elitní, čtenářsky náročnou literaturou na jedné straně a na druhé literaturou na hranici „populární zábavy“, podbízivou a komerční.³⁴ „Mezi nimi se ustavil nejasně ohraničený okruh próz, jenž bývá označován jako literární mainstream.“³⁵ Tato díla nerezignovala na uměleckou hodnotu, ale zároveň se snažila oslovit širší spektrum čtenářů, k čemuž využívala postupů populární literatury, atraktivních reálií

²⁸ FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Přeložil Sylva FICOVÁ. Brno: Host, 2003. Teoretická knihovna, sv. 4. s. 23.

²⁹ SIMONIS, Linda. Literární kritika. In: NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Přeložil Aleš URVÁLEK, přeložil Zuzana ADAMOVIČ. Brno: Host, 2006. s. 455-456.

³⁰ ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno: Blok, 1968. Host do domu. s. 57-58.

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.* s. 64.

³³ *Ibid.* s. 67.

³⁴ FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. s. 341.

³⁵ *Ibid.*

a zápletek i aktuálních společenských témat a trendů.³⁶

Co se týče tendencí české literatury, Fialová spatřuje v novém tisíciletí odstup od postmoderních experimentálních próz, jejichž boom se dle ní vyčerpal. „Ústup od hravě nespoutaných a fascinujících příběhů jako by otevřel větší prostor pro díla, jež se zaměřila na konkrétní místo a čas.“³⁷ Ztráta výsadního postavení spisovatele a proměna beletrie v komerční zboží zavdala příčinu hledat aktuální a atraktivní témata. Východisko dle Fialové nacházeli autoři v tématech nedořešených dilemat „velkých dějin“ dvacátého století, nejčastěji v období od čtyřicátých do osmdesátých let a úspěch slavil návrat velkých příběhů a vyprávění, Realistických, široce pojatých děl, často ve formě rodinných ság. Jiřího Hájíčka pak řadí Fialová do intimnější linie společenských próz.³⁸

3 Osobnost a tvorba Jiřího Hájíčka

Jiří Hájíček (1967) je český prozaik. Narodil se v Purkarcu v jižních Čechách, v deseti letech se přestěhoval do blízkého Týna nad Vltavou. V mládí vystudoval Vysokou školu zemědělskou v Českých Budějovicích a poté pracoval tři roky v zemědělství. Dnes žije v Českých Budějovicích a od roku 1993 se živí se jako bankovní úředník.³⁹ Debutoval povídkovým souborem *Snídaně na refýži* (1998), kromě toho napsal další dva povídkové soubory *Dřevěný nůž* (2004) a *Vzpomínky na jednu vesnickou tancovačku* (2014) a dvě novely *Zloději zelených koní* (2001) a *Fotbalové deníky* (2007). Jeho první román byl *Dobrodruzi Hlavního proudu* (2002), následovaly dva romány oceněny Magnesií Literou: *Selský baroko* (2005) a *Rybí krev* (2012). Jeho poslední román *Dešťová hůl* vyšel v roce 2016 a obdržel titul Knihaha roku Lidových novin.⁴⁰

K próze se Hájíček dostal skrze básně, které tvořil na konci 80. let. Jeho pracovní postup při psaní literárních děl tvoří dvě fáze. Rešerše a vlastní psaní, fabulace. „Ono se to mění s časem. Když jsem psal koncem 90. let *Zloděje zelených koní*, tak jsem se s tím nepáral.

³⁶ FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. s. 341.

³⁷ FIALOVÁ, Alena. Česká próza po roce 2000. *Czechlit* [online]. 2015 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

³⁸ *Ibid.*

³⁹ BALAŠTÍK, Miroslav. *Literatura v čase lovců: rozhovory se spisovateli 1995-2015*. Brno: Host, 2015. s. 304.

⁴⁰ O autorovi. *Hájíček.info* [online]. c2009 [cit. 2018-07-27]. Dostupné z: http://www.hajicek.info/1_autor.html

Prostě jsem vzpomínal na věci, které jsem zažil a které jsem slyšel, dofabuloval jsem si nějaké postavy a napsal to asi za měsíc. Dneska si rok dělám přípravu a různé osnovy, vypisuji si hlavní postavy, víc o tom přemýšlím. Nakonec vás to ale stejně odnese trochu jinam, než čekáte.“⁴¹

Díla Jiřího Hájíčka se pojí především s prostředím jižních Čech, ať už implicitně (odehrávají se v tomto prostředí), nebo explicitně (jsou na prostředí přímo závislá - viz. *Zloději zelených koní* o nelegálních hledačích vltavínů či *Rybí krev* spjatá s vybudováním Jaderné elektrárny Temelín). Sám Hájíček uvedl: „(...) jsem z venkova, pocházím z venkova, bydlel jsem tam, pak jsem tam i pracoval v 90. letech. Proto to prostředí. Já mám rád lokalizaci. Je to někam umístěné, do nějakého prostředí, do nějaké konkrétní doby.“⁴²

Podle Aleny Fialové lze Hájíčkovu tvorbu lze rozdělit na dva tematické okruhy. První zahrnuje život a proměny (jihočeské) vesnice a maloměsta, druhá zahrnuje individuální vyrovnávání se s politickým a společenskými změnami dvacátého století, s minulostí (osobní i rodinnou), s milostnými vztahy a s hledáním identity a způsobu života. V Hájíčkových prózách se opakuje postup vykreslení soukromých dějin na pozadí dějin velkých, celospolečenských (kolektivizace, stavba jaderné elektrárny, pád komunismu).⁴³

V rozhovoru s Miroslavem Balašíkem Hájíček uvedl: „Rodinné vztahy jsou to nejdůležitější, protože se jim člověk nemůže vyhnout. Každý má rodiče, kteří nějak předurčí jeho budoucí život, a v mnoha rodinách existují komplikované a většinou nedořešené vztahy, které se vyjevují v podobě traumat, jež člověk neustále podvědomě řeší. A přenáší si je mnohdy do svých dalších vztahů i do své nové rodiny,“⁴⁴. Témata také souvisejí s autorovou osobní zkušeností: „Vždycky je to nějaká reálná inspirace zvnějšku, nějak se mě to téma dotýká, ale pak už jde psaní svou cestou. U *Selského baroka* je to asi vidět nejvíc...“⁴⁵

V jeho mladších prózách se objevuje postava Pavla, nepříliš úspěšného třicátníka/čtyřicátníka, melancholického outsidera odlišného od ostatních, který se snaží

⁴¹ BÁRTŮ, Radim a Andrea ZAHRADNÍKOVÁ. Pátrá v archivech, píše si osnovy. Jiří Hájíček má rád, když je román pevně ukotvený. *Český rozhlas: České Budějovice* [online]. 11.9.2017 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/patra-v-archivech-pise-si-osnovy-jiri-hajicek-ma-rad-kdyz-je-roman-pevne-7039157>

⁴² Rozhovor s Jiřím Hájíčkem, České Budějovice, nar. 1967. České Budějovice 10.6.2018.

⁴³ SLÁDEK, Ondřej. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. s. 474.

⁴⁴ BALAŠTÍK, Miroslav. *Literatura v čase lovců: rozhovory se spisovateli 1995-2015*. Brno: Host, 2015.. 311-312.

⁴⁵ Ibid. s. 309.

vyrovnat se svým životem a se vztahy k druhým.⁴⁶ Tuto linii postav proměňuje Hájiček výrazněji v románu *Rybí krev*.

V našem společném rozhovoru Hájiček uvedl, že se od *Selského baroka* posunuje k intimnějším příběhům. „Mě samozřejmě lákala velká společenská témata, nota bene, když o tom v roce 2005 ještě nikdo nepsal. Bylo to také trochu spojeno s naší rodovou historií. Kvůli těmto důvodům mě lákalo téma zpracovat. Každopádně vím, že to je v podstatě, pokud jde o to téma, velice povrchně zpracované... V *Rybí krvi* je zase velké společenské téma, které se mě zase nějak osobně dotýkalo, ale toto téma vyvstává spíše prostřednictvím individuálních osudů, což mě vždy na románu nejvíce bavilo. Příběhy lidí, kteří žijí v nějaké době, kterou ani nemusejí moc chápat. Když si vezmete Hrabalovo *Obsluhoval jsem anglického krále*, tak je to silně osobní vyprávění chlápka, který se plácá v těch takzvaně velkých dějinách, vlastně jim ani nerozumí. Ale je to silný příběh, který tu dobu ukáže na jeho pocitech, na jeho vnímání. To se mi vždy líbilo, vyprávět zdola.“⁴⁷

4 Stručná historie české venkovské literatury a regionalismu

Jiří Hájiček bývá označován jako autor venkovských próz. V stručném popisu české venkovské literatury a jejího vývoje čerpám především z *Dějin české literatury 1948–1989* sestavené Pavlem Janouškem a Petrem Čornejem a *Encyklopedie literárních žánrů* Dagmar Mocné a kolektivu.

„Východiskem venkovského románu je návrat k tradičním základům lidské existence. Je konzervativní, víceméně polemickou reakcí na technologismus a dynamismus moderní civilizace, vzdalující člověka od jeho přirozených vazeb k přírodě, rodině, obci. Vyjadřuje potřebu řádu hodnot, stability a kontinuity,“⁴⁸ píše Dagmar Mocná. Dle ní tato literatura dále kontrastuje s městskou unifikací zobrazením „lokálního koloritu“ konkrétního regionu.⁴⁹ „Venkovský román má úzký vztah zejména k mýtu a idyle – formám evokujícím archaický až ahistorický model světa. Přebírá z nich topos ztraceného ráje, aktualizovaný prostřednictvím hojně se vyskytujících motivů dětství, rodových a místních pověstí, útěku

⁴⁶ FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. s. 474.

⁴⁷ Rozhovor s Jiřím Hájičkem, České Budějovice, nar. 1967. České Budějovice 10.6.2018.

⁴⁸ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004. s. 672.

⁴⁹ Ibid.

z města a návratu do kraje předků.“⁵⁰ Hrdinové vesnické prózy se vyznačují zdánlivou obyčejností, pod kterou se nacházejí nevšední, houževnatí, morálně zásadoví jedinci vzdorující materialismu doby duchovním hledačstvím.⁵¹

Tradice české venkovské, potažmo regionální literatury sahá až do první poloviny 19. století. Na Hála a Němcovou navazují v druhé polovině autoři kritického realismu jako Terézie Nováková, Antal Stašek, Jindřich Šimon Baar atd. Zhruba ve třicátých letech 20. století přichází nový literární směr „ruralismus“. V následujících řádkách stručně představíme podoby venkovské literatury od 60. let 20. století a pokusíme se je porovnat s Hájíčkovým přístupem k prostředí venkova.

4.1 Venkovská próza 60. let – téma kolektivizace a Selský baroko

V tomto období tvořili autoři díla „budovatelské deziluze“, tedy díla reformně socialistická vycházející z poetiky budovatelského románu 50. let, a zároveň se k němu později mohli navrátit i bývalí ruralisté a další autoři. Zde se poprvé kritičtěji zobrazuje téma (násilné) kolektivizace. Společenský cíl prózy počátku 60. let byl ovšem stále nedotknutelný, a proto se předmětem stávala každodenní práce a způsob, jak se s ní vyrovnat.⁵² „Hrdiny jednotlivých próz se tak s oblibou stávali jednotlivci, kteří jsou pod náparem všednosti nuceni revidovat svůj vztah k okolí a především vlastní roli při naplňování komunistických myšlenek.“⁵³

Kritičtější pohled nabízí Jan Trefulka v knize *Pršelo jim štěstí* (1962), kde je počátek padesátých let nahlížen jako velmi rozporuplná realita se složitými mravními problémy. Jeho hrdinové se dostávají do konfliktu se „stalinistickými mechanismy výkonu moci kvůli neochotě vzdát se vlastního způsobu myšlení a dostávají se na okraj společnosti. Zároveň jsou však nositeli optimismu, že se vše děje pro budoucí dobro jako nezbytný předpoklad přeměny.“⁵⁴

Jan Procházka kromě předchozích venkovských románů (př. *Zelené obzory*) v roce 1966 napsal baladickou novelu *Svatá noc*, ve které proti sobě staví ideál komunismu a ideál

⁵⁰ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004. s. 672 – 673.

⁵¹ Ibid. s. 672-673.

⁵² JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. III. díl, s. 296.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid. s. 297.

náboženství. Jeden svět „reprezentuje zakomplexovaný a nenávistný předseda družstva, druhý bývalá jeptiška, která se vrací na rodný statek poté, co její otec spáchal pod tlakem kolektivizace sebevraždu. Autorovi se do textu podařil zašifrovat konflikt mezi dvěma druhy fanatismu.“⁵⁵

Rozklad tradic, ponížení a ztráta víry v období násilné kolektivizace rozebírá Eva Kantůrková ve své prvotině *Smuteční slavnost* (1967). Próza zatížená biblickými podobenstvími se pokouší o psychologické rozkrývání tématu morální oprávněnosti individuálních činů.⁵⁶

Téma (násilné) kolektivizace se v polistopadové literatuře poprvé objevuje až u Jiřího Hájíčka. Hájíček v *Selském baroku* (2005) rozšiřuje o současný pohled na věc a staví se tak do skupiny autorů, kteří dle Aleny Fialové reflektují minulost pohledem přítomnosti.⁵⁷ Kolektivizací se mimo jiné později zabýval Jan Novák ve svém románu *Děda* (2007), který střídá vzpomínky vypravěče jako malého chlapce a jako dospělého muže.

4.2 Venkovská próza normalizace a 80. let

Oficiální vesnická próza zažívala zejména v období sedmdesátých let vzestup. „Zablokování ‚nevhodných‘ tendencí z let šedesátých vytvořilo prostor pro díla s tezí vítězství kolektivizace, ale i pro tradičnější a velmi tradiční podoby žánru, protože stál na okraji zájmu cenzorů.“⁵⁸

Prózy od některých autorů (Jan Kozák, Stanislav Vácha) se soustředili na mytický rozměr vesnice a civilizační optimismus. Většina próz však vnímala ves jako autentičtější protipól města s čistějšími mezilidskými vztahy a jistým odvěkým řádem.⁵⁹ „Ústup od ideologie k tradičnímu rozměru vesnice byl zpravidla doprovázen lyrizací výpovědi.“⁶⁰ Obecně v této próze dominovala témata venkova jako prostoru lásky k rodné zemi, krajině, přírodě a práci. Konstantním rysem próz bylo užití dialektu jako charakterizačního a poetického prvku,

⁵⁵ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. III. díl, s. 357.

⁵⁶ Ibid. s. 357-358.

⁵⁷ FIALOVÁ, Alena. Česká próza po roce 2000. *Czechlit* [online]. 2015 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-proza-po-roce-2000/>

⁵⁸ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. IV. díl, s. 517

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid. s. 517-518

zejména v dílech spjatých s Moravou.⁶¹

Do děl, která vybočují z „úzké závislosti na ideologických a normativně estetických požadavcích“, lze uvést povídky Jana Kostrhuna soustředěné v povídkovém souboru *Houpací kůň* (1976).⁶² Lyrický a moralistní odstup využil autor k vykreslení uvolnění morálky a náznaku ekologické kritiky důsledků industrializace a mechanizace. Jiří Medek v první polovině sedmdesátých let využil drobnější prózy k vykreslení lyrického okamžiku, například v novele *Píšťaličky* (1974).⁶³

Nekonfliktnost revolučního a archetypálního zobrazení venkova v normalizační próze vedla k paradoxu, že vycházela i díla se zřetelným náboženským podtextem. Nejtypičtějším představitelem byl Věroslav Mertl, který se prezentoval jako lyrický vypravěč navazující na Jana Čepa a jeho pojetí prózy jako duchovního dialogu opírajícího se o křesťanskou víru a nadčasovost lidské existence. Mezi další autory patřili například Stanislav Vodička, Ludmila Klukanová nebo Antonín Bajaja.⁶⁴

Venkov osmdesátých let zobrazuje Jiří Hájíček ve svém románu *Rybí krev*.

4.3 Současná venkovská próza

O současné venkovské próze se vyjádřil britský bohemista Rajendra Chitis, který se věnoval i oblasti českého ruralismu a nazírání venkova v díle Franze Kafky. Podle něj autoři v 90. letech nevěděli, jak k venkovskému prostředí přistupovat. V novém tisíciletí se ovšem dle bohemisty situace změnila a autoři v prostoru vesnice našli různé tvůrčí možnosti.⁶⁵

„Zjistil jsem, že v roce 2001 vyšly hned čtyři romány na téma venkova: *Želary* Květy Legátové, *Cesta na Praděd* Ludvíka Vaculíka, *Hastrman* Miloše Urbana a *Noční práce Jáchyma Topola*. Potom vyšly knihy Jiřího Hájíčka, Radky Denemarkové a nedávno *Žitkovské bohyně* Kateřiny Tučkové.“⁶⁶

Společným motivem současné venkovské prózy nazývá Chitis „touhu po otevřenosti“.

⁶¹ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. IV. díl, s. 517

⁶² Ibid. s. 518

⁶³ Ibid. s. 518 - 519

⁶⁴ Ibid. s. 520 - 521

⁶⁵ Návrat venkova v současné české próze očima britského bohemisty. *Český rozhlas - Vltava* [online]. 16.10.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/navrat-venkova-v-soucasne-ceske-proze-ocima-britskeho-bohemisty-5071236>

⁶⁶ Ibid.

Zatímco dříve sloužil dle vědce venkov jako prostor zapouzdření, uzavření se do tradice, dnešní umělci apelují na větší otevřenost k minulosti.⁶⁷ Větší otevřenost lze spatřit i u Jiřího Hájíčka, které rozebírá citlivé téma kolektivizace a rozpad vesnických vazeb a vztahů. V románech *Rybí krev* a *Dešťová hůl* je ovšem patrný i tradiční motiv vykořenění a návratu k tradici, byť modifikované moderní dobou a poznamenán absencí postavy sedláka či úspěšného kolektivizátora. V próze *Dešťová hůl* hlavní postava přemítá nad ztracením ráje, který reflektuje ve svých vzpomínkách na dospívání na vesnici. Všichni Hájíčkovy hlavní hrdinové ve sledovaných románech také vzdorují dobovému materialismu, případně se od něj distancují (v *Selském baroku* hlavní hrdina žije v domě se starcem, v *Rybí krvi* bojuje hrdinka proti stavbě jaderné elektrárny a v *Dešťové holi* se hrdina postaví proti mafiánství vesnického klanu).

5 Současná literární kritika v polemikách

Uplynulá desetiletí v české literární sféře znamenalo několik polemik souvisejících s proměnou postavení knih, kritiky a spisovatelů na trhu. Podle Karla Pioreckého charakterizuje toto období strmý nárůst textů v literárním oběhu a větší poměrování soudobé produkce se zahraničním literárním děním, které vedlo k úvahám o kvalitativní krizi českých literárních děl. Jako další vyvstal dle Pioreckého problém marginalizace literatury a potíž s navázáním hlubšího kontaktu se čtenáři.⁶⁸ „Jako jedna z možností byla prezentována snaha o obrat k aktuálním společenským tématům a sociální a politické kritičnosti v próze i poezii.“⁶⁹

Ke stavu literatury a literární kritiky vedli publicisté, teoretici a kritici množství polemik. Nevybíravě se k české literární kritice postavil ve svém článku *Kopání do mrtvol* publicista Jiří T. Král. Hned v prvním bodě z osmi prohlašuje, že většina soudobých kritiků by se o žádné reflexe neměla pokoušet: „Smysluplnou recenzi na knihu umí u nás napsat maximálně tucet lidí.“⁷⁰ Mimo jiné vytýká Král kritice také strach o vyjádření jednoznačného názoru, obavu z kritiky některých jmen kvůli úctě či přátelským vztahům,

⁶⁷ Návrat venkova v současné české próze očima britského bohemisty. *Český rozhlas - Vltava* [online]. 16.10.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/navrat-venkova-v-soucasne-ceske-proze-ocima-britskeho-bohemisty-5071236>

⁶⁸ PIORECKÝ, Karel. Česká literární kultura 2001-2010 IN: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. -Literární řada. s. 13

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ KRÁL, Jiří T. *Kopání do mrtvol*. A2 [online]. 2008, ročník 4, číslo 13 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/13/kopani-do-mrtvol>

důraz na svou vzdělanost používáním „pseudovědecké hantýrky“, předvádění vlastní literární erudice a přílišné zasazování děl do kontextů či trpění mesiášským komplexem.⁷¹

Zamyšlení nad „krizí“ kritiky a současné české literatury přinesl Pavel Janoušek v roce 2017 na webovém magazínu Tvaru *Ravt*. Po pádu režimu se dle Janouška vyprázdnil pojem národní literatury a zároveň zahltit knižní trh, tudíž zmizel mýtus národní literatury. Vzpomínka na významnost literatury dle Janouška ovšem stále žije ve spisovatelích, kteří by stavu rádi opět dosáhli a kteří úkol povznést národní díla dávají literární kritice. „Literáti tak už více než dvacet stále řeší, „jak zpátky do ztraceného Ráje“, přičemž opakovaně dospívají k názoru, že literaturu může a musí spasit... Kdo? No, přece kritika!“⁷²

Diskuze o literatuře se v roce 2009, jak píše dále Janoušek, přesunuly do sporu o vztah české tvorby ke čtenáři a vyvrcholil polemikou mezi literárním teoretikem, historikem a kritikem Jiřím Trávníčkem a básníkem, prozaikem a esejistou Petrem Králem. Trávníček zastával stanovisko vstřícné ke čtenářům, jejich možnostem a vkusu a Král tezi, že tvůrci jsou odpovědní pouze umění.⁷³

Následující spory o literaturu ve veřejném prostoru se věnovaly problému její angažovanosti. V roce 2013 napsali Jan Němec, Jana Šrámková a Ivana Myšková *12 odstavců o próze*, ve kterých se vymezují mimo jiné vůči „velkému“ sociálnímu románu, jeho angažovanosti a aktuálnosti. Některé jejich výtky směřují přímo k literární kritice. „Proč se recenze na překladovou prózu píše pro čtenáře, ale na tu českou proti autorům?“⁷⁴ Na jejich text ironicky reaguje Janoušek: „Kritik by totiž neměl autorům ubližovat tím, že jejich díla bude svévolně hodnotit podle svých vlastních kritérií, ale měl by je naopak vnímavě interpretovat a propagovat. Jejich úkolem není autory soudit, ale pomáhat jim na jejich nelehké cestě ke čtenářům.“⁷⁵

Závěrem svého textu Janoušek označuje snahy vyzdvihnout důležitost literatury pomocí jakýchkoli vnějších prostředků za liché. „Polemizuje se a diskutuje, výsledkem je ale jen

⁷¹ KRÁL, Jiří T. Kopání do mrtvoly. *A2* [online]. 2008, ročník 4, číslo 13 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/13/kopani-do-mrtvoly>

⁷² JANOUŠEK, Pavel. Kritiku, snaž se, stejně za to můžeš ty!. *Ravt* [online]. 2017, ročník 2, číslo 3 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/kritiku-snaz-se-stejne-za-to-muzes-ty>

⁷³ Ibid.

⁷⁴ NĚMEC, Jan, Jana Šrámková, Ivana Myšková. Literární dílo nechápeme jako politickou tribunu. *Respekt* [online] 15.12.2013. Poslední změna 21.12.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2013/51/literarni-dilo-nechapeme-jako-politickou-tribunu>

⁷⁵ JANOUŠEK, Pavel. Kritiku, snaž se, stejně za to můžeš ty!. *Ravt* [online]. 2017, ročník 2, číslo 3 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/kritiku-snaz-se-stejne-za-to-muzes-ty>

pocit, že toto vše tu už nějak někdy bylo a nikam to nevede. – Tedy pokud si nepřipustíme, že smyslem literatury je „jen“ vznik a četba zajímavých literárních děl.“⁷⁶

Podobný názor jako Janoušek sdílí Eva Klíčová. V rozhovoru pro *Novinky.cz* na otázku „Co vlastně od kritiky očekávají sami spisovatelé?“ odpověděla: „Měla by jim mimo jiné nabízet nezávislou zpětnou vazbu, jenže ti si toho vůbec nepovažují, a ještě kritiky komandují, aby „byli vstřícní“ a „literatuře pomáhali“. Jenže když přestanete domácí literaturu kriticky otužovat, záhy zajde a bude definitivně vytlačena zahraničními bestsellery.“⁷⁷

V roce 2013 provedl server *Iliteratura.cz* anketu mezi českými literárními osobnostmi, kritiky, autory, nakladateli, literárními publicisty pedagogy atd. anketu o literární kritice. V ní se server mimo jiné oslovených dotazoval na úroveň současné české kritiky, prostor pro českou kritiku a srovnání se zahraničím. Ve většině případů si respondenti stěžovali na absenci výrazného kritika, nedostatek logické argumentace, nadhledu, vzdělanosti kritiků či objektivitu. Někteří vyčítali kritikům nejasnost názorů, jiní negativnost.⁷⁸ Ve srovnání se zahraničním oslovením vyzdvihovali úroveň zahraniční kritiky, případně se od soudu distancovali.⁷⁹ Shoda v názorech do značné míry panovala také v otázce na dostatečnost prostoru pro českou literární kritiku v českých periodících. Pouze 2 z celkem 25 oslovených odpověděli, že kritika v českých periodících dostatek prostoru má.⁸⁰

Z uvedených polemik vyplývá, že část literární obce se vymezuje vůči ostrosti současných kritiků. Ostatní, včetně Jiřího T. Krále naopak zase vytýkají kritice nevzdělanost, bezkrevnost a strach vyjádřit názor. Soudobý literární kritik tedy bilancuje mezi přílišnou neutrálností a jasným a nevybíravým názorem, který ovšem musí argumentačně obhájit v omezeném prostoru a čase, které mu periodikum může poskytnout. Přesto lze tyto polemiky považovat za přínosné. Užitečný je v nich především požadavek na podloženější

⁷⁶ JANOUŠEK, Pavel. Kritiku, snaž se, stejně za to můžeš ty!. *Ravt* [online]. 2017, ročník 2, číslo 3 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/kritiku-snaz-se-stejne-za-to-muzes-ty>

⁷⁷ KOLÁŘOVÁ, Klára. Kritička Eva Klíčová o české literatuře: Hledá se někdo, kdo myslí. *Novinky.cz* [online]. 4.3.2015 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/363039-kriticka-eva-klicova-o-ceske-literature-hleda-se-nekdo-kdo-mysli.html>

⁷⁸ Literární kritika – anketa 2013 – otázka 10. *Iliteratura.cz* [online]. 1.9.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32439/literarni-kritika-anketa-2013-otazka-10>

⁷⁹ Literární kritika – anketa 2013 – otázka 9. *Iliteratura.cz* [online]. 1.9.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32363/literarni-kritika-anketa-2013-otazka-9>

⁸⁰ Literární kritika – anketa 2013 – otázka 1. *Iliteratura.cz* [online]. 1.9.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/31949/literarni-kritika-anketa-2013-otazka-1>

argumentaci, která vede k větší obhájitelnosti jednotlivých stanovisek v kritických textech.

Zajímavě v polemikách vyvstává problém potřebnosti společenského, klasicky psaného románu. Tvorba Jiřího Hájíčka spadá do této literární kategorie. V práci se mimo jiné zaměřím na promítání těchto kritických tendencí v hodnocení spisovatelova díla.

6 Metodologie a cíle práce

Pomocí komparativní kritické analýzy a hermeneutiky se v této práci pokusím na základě teorie Umberta Eca vyhledat interpretační konsenzus mezi zkoumanými kritikami a zasadit tak románovou trilogii Jiřího Hájíčka do kontextu české a venkovské literatury. Interpretace kritiků a recenzentů porovnáám s vlastními pokusy o interpretaci. Zároveň se pokusím zhodnotit stavbu a úroveň jednotlivých kritických reflexí aplikací teorií Northropa Frye a Václava Černého o tom, co má splňovat kritický text.

V praktické části se tedy pokusím zodpovědět čtyři základní výzkumné otázky.

1) Jak interpretuje a kriticky hodnotí soudobá literární kritika Hájíčkovu dílo? 2) Do jakých kontextů uvádí literární kritika Hájíčkovu dílo? 3) Jací kritici jsou nejvýraznější v hodnocení Hájíčkovy tvorby? 4) Splňují kritici zásady vědeckého přístupu ke kritickému textu, nebo v nich lze spatřovat prvky vytýkané české literární kritice?

Oproti schváleným tezím jsem rozšířil seznam zkoumaných periodik i výzkumných otázek. Bylo tak učiněno kvůli větší obhájitelnosti soudu o kritickém a interpretačním konsenzu kritických reflexí Hájíčkovu díla a zároveň jejich zpětnému hodnocení, které podléhá vlivům soudobého literárně-kritického kontextu.

7 Interpretace románu *Selský baroko*

Román *Selský baroko* vyšel v roce 2005 v nakladatelství *Host*. Obdržel třetí místo v anketě *Lidových novin* Kniha roku 2005 a cenu *Magnesia litera* v roce 2006 v kategorii próza. Byl postupně vydán v maďarštině, italštině, chorvatštině, angličtině a bulharštině.⁸¹

Hlavní představitel románu Pavel Straňanský je genealog, který se živí sestavováním rodokmenů. V úvodu románu dostává zakázku od postavy Šrámka, který po něm chce, aby

⁸¹ Knihy. In: *Jiří Hájíček.info* [online]. [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: http://www.hajicek.info/3_knihy.html

objevil udávací dopis z padesátých let. Dopis napsala Rozálie Zandlová, jejíž syn bojuje proti Šrámkovi a nekalým praktikám zastupitelstva své obce, jejíž je Šrámek také členem. Do pátrání po dopisu zasahuje postava Daniely, která údajně z Prahy přijíždí do Třeboně, aby sestavila rodokmen své matky. Pavel, někdy doprovázen Danielou, cestuje mezi všemi a zjišťuje okolnosti tehdejšího udání, přičemž odhaluje staré emoce, křivdy a vztahy na vesnici. Nakonec Pavel zjišťuje, že Rozálie Zandlová je ještě naživu a po setkání s ní se rozhoduje, že udávací dopis, který předtím získal, nepoužije. Daniela, která se ukáže jako potomek sedláka perzekuovaného dopisem Zandlové, však materiály Pavlovi okopíruje a použije je jako prostředek k vykonání své pomsty.

Hlavní příběh se prolíná s osobním životem Pavla, který nemá trvalé bydliště, je rozvedený, má malého syna a přebývá na vesnici u postavy mistra Karáska. V průběhu děje se ukazují Pavlovy nedořešené vztahy s prakticky založeným bratrem Vlastou a s lidmi žijícími na vesnici, z nichž někteří ho považují za „náplavu“, či ho podezírají, že prodává domy Pražákům a že chce získat majetek mistra Karáska. Pavel v knize zabředne do opatrného milostného vztahu s Danielou, který vrcholí závěrečnou konfrontací.

Motivace hlavního hrdiny, Pavla Straňanského, pro odhalení pravdy o událostech násilné kolektivizace v obci Tomašice není jasná. Ačkoli nežije v nejlepších finančních podmínkách, padesátitisícovou odměnu jako důvod splnění úkolu v knize ani jednou nezmíní. „Došlo mi to, teprve když jsem si sedl za stůl. Co to vlastně dělám, napadlo mě při pomýšlení na tu nezvyklou zakázku.“⁸² Hlavní hrdina dokonce odhalí motivaci zadavatele, postavy Šrámkova, který chce pomoci udání z padesátých let očernit aktivistu, který brojí proti nekalým machinacím ve své obci a s tímto faktem Pavel Šrámkova konfrontuje. Přesto však hlavní hrdina i po konfrontaci nakonec slibuje, že bude pátrat dále. Do popředí tak vstupuje jeden z hlavních motivů románu – hledání pravdy, spravedlnosti a vyrovnání se s minulostí.

Aby se Pavel dopátral k pravdě, pracuje detektivním způsobem a na cestě se setkává s různými druhy paměti, oficiální i osobní, ze kterých postupně skládá mozaiku příběhu.

Daniela: „Myslela jsem, že všechno, co je zapsané v matrice, je pravda.“⁸³ Pavel: „Pravda... všechno může bejt vždycky i trochu jinak.“⁸⁴

Dílo je do značné míry naplněno paralelami. Ty se zrcadí v některých postavách. Sedlák

⁸² HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno: Host, 2005. s. 23

⁸³ *Ibid.* s. 30

⁸⁴ *Ibid.*

Mařánek a jeho vyrovnání se s nespravedlnostmi padesátých let se odráží v postavě paní Hermové, tedy Mařánkovy dcery, a nakonec i dlouho tápajícím Pavlovi. Představují odpuštění. Pavel vysvětluje Daniele: „Tenhle hospodář, které se nejdřív málem udřel, aby splnil nesmyslný dodávky, a pak ho ONV stejně označilo za vesnickýho boháče, tak ten po letech jednou řek farářovi: Nedonutili mě nenávidět. Chápete? Tohle je pro mě ten příběh...“⁸⁵ Jircha a jeho dcera Daniela zase představují nesmiřitelnou touhu po spravedlnosti soudní, světské, která se mění až v pomstu. I vedlejší postavy podléhají jisté podobnosti/dědičnosti. Postava Šrámka využívá minulost Zandlové pro politické cíle a i Šrámkův otec byl udavač. Starý Markyta se jako kronikář duševně zhroutil a začal psát sám od sebe propagandu komunismu, jeho syn se zhroutil také, stal se alkoholikem a gamblerem. Paralely s minulostí naznačuje Pavlova věta v první třetině díla: „Všechny ty příběhy tu pořád jsou. V krajině, na polích, v chalupách s lidma, který už o nich třeba dávno nevědí.“⁸⁶ Pavel ostatně čelí nepravdivým vesnickým pomluvám podobně jako Rozálie Zandlová. „Prosím vás... Tam ve vsi si dost lidí myslí, že to dělám proto, abych mistra Karáska připravil o chalupu. Kašlu na ně.“⁸⁷ Daniela se zase pomstí Rozálii Zandlové prakticky stejným způsobem, jako se Zandlová pomstila kdysi sedlákům. Z pomsty profituje v minulosti i budoucnosti vládnoucí klika, která totožný udávací dopis použije ke svým účelům (komunisté/zastupitelé machinující s penězi).

Druhou linku románu tvoří Pavlův osobní život. Hlavní hrdina nemá vlastní trvalé bydliště, žádný vztah, za sebou rozvod a nevyřešené vztahy s rodinou, kterou představuje Pavlův bratr-protipól Vlasta. Vlasta: „Za pár let ti bude čtyřicet. Nic nemáš, seš jak bezdomovec.“ – Pavel: „Já si chci žít po svém Vlasto, nemáš mi do toho co kecat!“⁸⁸ Pavel je pasivní a straní se (viz příjmení Straňanský). Vnější činitelům však není schopen uniknout, především aktivní Daniele: „Na maličkém displeji svítilo jméno: DANIELA. Zase se ozval známý neklid uvnitř. Pořád pronásledovaný, všude dostižen.“⁸⁹ Daniela si naopak jde tvrdě za svým cílem: „já nejsem zvyklá něco vzdávat.“⁹⁰ Kontrast mezi hlavními postavami tvoří i jejich zázemí: Daniela je z města, Pavel z vesnice.

Souboj dvou kontrastních hlavních postav na konci knihy je však spíše souboj dvou postojů

⁸⁵ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno: Host, 2005. s. 135

⁸⁶ *Ibid.* s. 61

⁸⁷ *Ibid.* s. 59

⁸⁸ *Ibid.* s. 91

⁸⁹ *Ibid.* s. 132

⁹⁰ *Ibid.* s. 28

k minulosti. Ačkoli Daniela Pavla obelže a „okrade“, obere o peníze Rozálii Zandlovou a prodá její udání za Pavlovými zády, jejich konverzace se především týkají jejich rozdílných povah a rozdílných pohledů na spravedlnost. V prvním vyostřeném rozhovoru v Praze rozebírají protichůdné postoje k pojetí spravedlnosti, v druhé, intimnější, uvnitř auta v lijáku, řeší svůj vztah: „Vadí ti tolik, že si o těch věcech nemyslím to, co ty?“ zeptala se. „Ne,“ řekl jsem po chvíli, „to přece... jsme každéj jinej.“⁹¹

Na závěr se Pavel definitivně loučí s Danielou a vrací se zpět na cestu (skutečnou i metaforickou). Signifikantně vyznívá věta: „Stál jsem v zákazu zastavení a díval se, jak mizí v podchodu metra.“⁹² Lze ji chápat doslovně, ale také jako rozuzlení vztahu hlavních postav. Daniela mizí z Pavlova života, on zde má zakázáno zastavit. Vyřešení vztahu napovídá mimo jiné i proměna počasí. „Uvěznění v autě, liják neustával“⁹³ – proti - „Děšť cestou řidnul, a když jsem sjel z dálnice, už nepršelo. Mraky se roztrhaly.“⁹⁴ Navazující věty premisu potvrzují. Pavel ukotvení v životě s Danielou nenašel: „Pozoroval jsem lidi, kteří byli jako já. Na cestě.“⁹⁵

7.1 Kritické reflexe románu *Selský baroko*

Kritická reflexe díla *Selský baroko* je formálně i názorově různorodá. Počáteční reflexe z roku 2005 doplnily ještě před předáním ceny Magnesia litera čtrnáctideníky *A2* a *Revolver revue*. *Lidové noviny* zrecenzovaly román po vyhlášení cen ještě jednou a *Tvar* kromě prvotních dvou recenzí v jednom čísle přichází několik měsíců poté s kritikou slovenského autora Vladimíra Barboríka. Z vybraných periodik jsem vyloučil příspěvky časopisu *Respekt* (blog a anotace ke knize). V textech se výrazněji objevuje především několik aspektů díla. Vedle pozitivních ohlasů na Hájičkův styl se reflexe výrazněji zabývají (ne)vývojem Hájičkovského hrdiny. Někteří autoři analyzují dílo z hlediska detektivního žánru. Podtextem pro několik kritik je polemika o tzv. „velkém společenském románu“, se kterým Hájičkovo dílo srovnávají.

Kritici a recenzenti mají tendence oceňovat Hájičkův klasický styl, který je bez postmoderních vlivů. Nejpozitivnější hledisko zastává patrně Radim Kopáč v *Právu*:

⁹¹ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno: Host, 2005. s. 173

⁹² *Ibid.* s. 174

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

„Hájíčkův styl je v dobrém slova smyslu obyčejný – sympaticky skromný, klidný, tichý, vlastně příkladně antibarokní. Autor se soustředí na hlavní, především v dialogích rozvíjenou dějovou linii, kterou odlehčuje lyrickými popisy kraje nebo studiem vnitřního světa jednotlivých postav,“⁹⁶ píše Kopáč a vyzdvihuje Hájíčkovu citlivost, která ale nesklouzává k patosu a evokativnost bez potřeby nadměrné exprese.⁹⁷ Podle Libuše Bělunkové z týdeníku *A2* Hájíčkův styl vystihuje „proslulá literární skromnost, stylistická neokázalost, poklidný rytmus děje a rehabilitace všedních témat.“⁹⁸ K autorskému stylu se vyjadřuje i Jiří Peňás v *Týdnu*. Dle kritika překvapuje na Hájíčkově stylu jeho „obyčejnost“ ve výrazu i sdělení. Kritik tvrdí, že Hájíček „píše o věcech důvěrně poznaných a odpozorovaných, zasazených do konkrétního místa (jádro jižních Čech) a času (poslední desetiletí).“⁹⁹ Peňás rovněž oceňuje věrnost realistického vypravování a cit pro nevtíravé a plynulé stupňování dramatu.¹⁰⁰ Dora Kaprálová v *Mladé frontě Dnes* považuje Hájíčka za „spíše solidní mainstream“¹⁰¹ oceňuje ale, že autor „vkládá do románů sám sebe, zastřeně a nespekulovaně.“¹⁰²

Kaprálová tvrdí, že „Hájíček má v současné české próze solitérní, a přesto nezaměnitelné postavení. Viděním světa je až zaťatě jednoduší a svůj, snad i proto tendence prominout mu lecjaké formální zaškobrtnutí.“¹⁰³ Unikátní postavení v kontextu české literatury lze vysledovat i z toho, že se Hájíček zabývá málo frekventovanou venkovskou literaturou, což zmiňuje například Vladimír Karfík v *Hospodářských novinách*: „Vesnice se svými dramaty byla už jenom záležitostí literární historie, současná próza si jich skoro nevšimá“¹⁰⁴ Aleš Haman v *Lidových novinách* podotýká, že „venkovské romány nejsou právě frekventovaným žánrem současné české prózy.“¹⁰⁵

Větší dynamičnost názorů se objevuje v pohledech na Hájíčkovy postavy, především na „opakujícího se“ hlavního hrdinu Pavla. Dora Kaprálová tvrdí, že Hájíčkovy postavy

⁹⁶ KOPÁČ, Radim. Padesátá léta, blondýnka a české baroko. *Právo*. 2005, roč. 15, č. 287, s. 18.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ BĚLUNKOVÁ, Libuše. Jiří Hájíček: Selský baroko. *A2*. [online] 2006, roč. 1, č. 8 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2005/8/minirecenze>

⁹⁹ PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ KAPRÁLOVÁ, Dora. Tak trochu báčhorka, přesto záslužná. *Mladá fronta Dnes*. 2005, roč. 16, č. 275, s. C/9.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ KARFÍK, Vladimír. Hájíček pátrá po minulosti v jihočeské vsi. *Hospodářské noviny*. 2005, roč. 16, č. 229, s. 10.

¹⁰⁵ HAMAN, Aleš. Zaprášené příběhy o rozkulačování. *Lidové noviny*. 2005, roč. 18, č. 280, s. 18.

vykazují stejné rysy, doslova uvádí, že Hájiček „je autorem stále téhož příběhu a téhož nehrdinského smolaře, kterého jen transformuje do různých podob a situací.“¹⁰⁶ Všimá si také toho, že opakujícím se motivem Hájičkových knih je nalomený člověk, jehož živnost se mu stala posedlostí. V hodnocení se s Kaprálovou shoduje recenze Vojtěcha Staňka na serveru *Iliteratura.cz*: hlavního hrdinu považuje za autora klasického představitele se svými typickými klady i zápory, který „balancuje na pomezí mravního ideálu a naivity, když si to však věc žádá, umí být tvrdý a nekompromisní.“¹⁰⁷ Lingvistický pohled na hlavního hrdinu představuje v *A2* Markéta Kozáková. „Jeho hrdina, (...) je typicky hájičkovský outsider, nevzdávající se ani přes nepřízeň osudu svých ideálů a své svobody; trochu podivín – vždyť už v jeho příjmení lze rozeznat ruské slovo strannyj, tedy cizí, podivný.“¹⁰⁸

Autorovo zrání spjaté s vývojem románových postav ovšem zaznamenává ve své kritické studii v *Revolver Revue* Marek Vajchr. „V autorových prózách obojího žánru (povídka/román – pozn.) se opakovaně vyskytuje řada spřízněných narativních motivů, některé typy postav a jejich vzájemné konfigurace se stěhují z textu do textu.“¹⁰⁹ Povídky *Dřevěný nůž* i dřívější Hájičkův román *Dobrodruzi hlavního proudu* podle Vajchra obsahují dvojice podobné Budu Spencerovi a Terenci Hillovi, až na to, že Hájičkovy problematické protagonisty jejich pragmatičtější soupeřníci nakonec ošklivě podráždí.¹¹⁰ Po těchto hořkých zkušenostech hlavní hrdina vystřízliví. Vajchr si všimá, že hrdina románu *Selský baroko* se nachází jako „absolvent této citové výchovy“ na místě, kde jeho předchozí hrdinové končili.¹¹¹ Posun od předchozích děl zaznamenává Vajchr i v zobrazování postav vedlejších. Díky detektivnímu půdorysu se dle Vajchra přestává vypravěč obtěžovat mnohomluvným opisováním své přibližné představy, kým by postavy měly být a na místo toho se pravdu snaží dopátrat finesami jazykového zápasu.¹¹² Vajchr v závěru své kritiky vyzdvihuje Hájičkovu schopnost pracovat na svém talentu, kterou porovnává například s Michalem Ajvazem, Jáchymem Topolem a Milošem Urbanem, kteří se dle Vajchra

¹⁰⁶ KAPRÁLOVÁ, Dora. Tak trochu báchorka, přesto záslužná. *Mladá fronta Dnes*. 2005, roč. 16, č. 275, s. C/9.

¹⁰⁷ STANĚK, Vojtěch. Historická paměť jako mince o více než dvou stranách. *iLiteratura*. [online] 2.3.2006 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/18721/hajicek-jiri-selsky-baroko>

¹⁰⁸ KOZÁKOVÁ, Markéta. Román téměř dokumentární. *A2*. [online] 2006, roč. 2, č. 3. [cit. 2018-07-25].

Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2006/3/roman-temer-dokumentarni>

¹⁰⁹ VAJCHR, Marek. O fachmanech a jejich mezích. *Revolver Revue*. 2006, roč. 44, č. 62, s. 221.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid. s. 222.

„od určitého momentu spokojili s rozmělnováním a imitováním poetiky, kterou ve svých starších knížkách docílili jistého ohlasu.“¹¹³

Ostatní recenzenti a kritici odkazují k vedlejším postavám spíše kuse. Kaprálová hlavní a dle ní opakující se postavu i tak považuje za nejplastičtější a ostatní postavy za rozmazané. Danielu považuje spíše za stín postavy.¹¹⁴ Na matné postavy upozorňuje i Jiří Peňás.¹¹⁵ Kromě Daniely Staněk s Kaprálovou souzní i v názoru na ostatní postavy, které dle něj splývají.¹¹⁶ Naprosto opačný názor měl Milan Jungmann v *Tvaru*: „Hájíček jako prozaik dozrál, zabydlil svůj text množstvím postav a každé vtiskl osobitou tvář i charakter.“¹¹⁷ Kritika Emila Lukeše ve stejném čísle téhož periodika také hovoří o zalidnění prózy životnými postavami.¹¹⁸ Rozdílnost v hodnocení postav románu se však spíše omezuje na tato konstatování bez odůvodnění. Důvod pro ně lze hledat pouze kontextově. Například text Milana Jungmanna nabývá spíše anotačního charakteru, v jeho textu se nachází minimum hodnotících či interpretujících prvků. Například: „Náš intelektuál také není svatý, popíjí s místními pivo až příliš bujně, takže jednou se v hospodě dokonce porve. Na duši mu totiž leží jakási tíha: pověst praví, že pronásledování a vysídlování kulaků ze vsi měla na svědomí jistá krasavice Rozálie Zandlová, která poslala udavačský dopis, že místní statkáři se tajně scházejí na pile. Kdo je ona tajemná Rozálie Zandlová? Proč udávala? Musela vesnici opustit i s nemanželským synem.“¹¹⁹ Nejedná se ovšem o žánr PR-recenze, v úvodu textu se Jungmann vymezuje vůči popisu knihy nakladatelským pracovníkem.

Podrobnější pohled na Hájíčkovu dílo než Milan Jungmann nabízí v *Tvaru* Emil Lukeš. Hlavní jádro jeho kritiky se soustředí na hlavní motivy a témata románu, které považuje za tolik podstatné, že Hájíčkovu odpouští i „místy melodramatickou fabulaci a ne vždy zdařilý dialog“¹²⁰ (i dle Vojtěcha Staňka Hájíček píše místy prkenně¹²¹ a podle Jiřího Peňáse by bylo lze vyčíst dílu „strojené dialogy“¹²²). Vedle *Selskýho baroka* zmiňuje autor kritiky

¹¹³ VAJCHR, Marek. O fachmanech a jejich mezích. *Revolver Revue*. 2006, roč. 44, č. 62, s. 223.

¹¹⁴ KAPRÁLOVÁ, Dora. Tak trochu báchorka, přesto záslužná. *Mladá fronta Dnes*. 2005, roč. 16, č. 275, s. C/9.

¹¹⁵ PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

¹¹⁶ STANĚK, Vojtěch. Historická paměť jako mince o více než dvou stranách. *iLiteratura*. [online] 2.3.2006 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/18721/hajicek-jiri-selsky-baroko>

¹¹⁷ JUNGSMANN, Milan. Selský baroko překvapivě dobré. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹¹⁸ LUKEŠ, Emil. Mezi nenávisť a tolerancí. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹¹⁹ JUNGSMANN, Milan. Selský baroko překvapivě dobré. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹²⁰ LUKEŠ, Emil. Mezi nenávisť a tolerancí. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹²¹ STANĚK, Vojtěch. Historická paměť jako mince o více než dvou stranách. *iLiteratura*. [online] 2.3.2006 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/18721/hajicek-jiri-selsky-baroko>

¹²² PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

román Philipha Rotha *Lidská skvrna* a tvrdí, že takováto díla ho „přesvědčují, že román není mrtvý.“¹²³ Emil Lukeš podle svých slov věří v čistou autenticitu, apelativní poslání a nekonečnou schopnost regenerace románu.¹²⁴ Kritik dále uvádí, že próza má „kompozičně promyšlený syžet, jehož rozvíjení autor záměrně retarduje nejen výpověďmi k meritu věci, ale i dalšími odbočkami.“¹²⁵ Celkově věří kritik autenticitě románu, vyzdvihuje jeho věrnost, promyšlenost i psaní o velkých tématech pomsty, pravdy, odpuštění atd.

Zde lze vysledovat hlavní linii, podle které zaujímaly reflexe svá stanoviska. Linii tvoří polemika o „velkém románu“, jeho funkci, potřebnosti a požadovaném tvaru. Ilustrativně v tomto smyslu působí slova Petra Zídka v *Lidových novinách*: „V devadesátých letech česká kulturní veřejnost napjatě – a marně – vyhlížela „velký román“, knihu, která přetaví společenskou transformaci do úžasného vyprávění. I ti nejtrpělivější to však v poslední době vzdali: o velkém románu se přestalo úplně mluvit. *Selský baroko* Jiřího Hájíčka by však pozapomenutý termín mohlo vrátit ke kavárenským stolům.“¹²⁶

Jako nevydařený pokus o velký román vnímá *Selský baroko* literární historik a kritik Pavel Janoušek (pod pseudonymem Eliška F. Juříková) v časopisu *Host*. I podle autora této kritiky je *Selský baroko* typ prózy, která „je (...) pokusem o žánr, o nějž v české literatuře posledních století usiloval ne jeden autor a po němž volal ne jeden kritik: o žánr společenského románu, jenž tradičně bývá považován za klíčový a prestižní, neboť se od něj očekává, že překročí hranice literárních her a nezávazné četby a umělecky pojmenuje samu podstatu sociálního bytí v přítomnosti a analyzuje jeho širší — například historické — kořeny.“¹²⁷ I Pavel Janoušek spatřuje motivovanost Hájíčkovy díla právě ve společenské potřebě velkého románu. Janoušek u Hájíčka oceňuje znalost historie i přítomnosti jižních Čech a považuje dílo za celkem čtivé, příjemné a plynulé, ale své výtky směřuje k povrchnosti románu a autora. „Jeho slabostí však je neschopnost filozoficky a literárně domýšlet otázky, které jeho text vědomě či bezděčně nastoluje.“¹²⁸ Pavel Janoušek (potažmo Juříková) ve své kritice tvrdí, že Hájíček na „velký román“ nedostačuje, protože postrádá „provokativně analytické myšlení“ a schopnost domýšlet problémy do konce. Nestačí jen

¹²³ LUKEŠ, Emil. Mezi nenávisť a tolerancí. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ ZÍDEK, Petr. Malý velký román Jiřího Hájíčka. *Lidové noviny*. 2005, roč. 18, č. 301, s. 6.

¹²⁷ JUŘÍKOVÁ, Eliška F. Co s tou kolektivizací? aneb. Případ zrádné Daniely. aneb. Boj o mamuta. *Host*. 2005, roč. 21, č. 8, s. 45.

¹²⁸ Ibid. s. 46

zvládnuté řemeslo¹²⁹: „Aby se z textu stala umělecká výpověď, musí autor umět víc než psát — nestačí dodržovat větnou stavbu, umně skládat slova a myšlenky, ovládat atraktivní literární postupy a zručně fabulovat příběhy.“¹³⁰

Téměř opačné stanovisko k Lukešově kritice zaujímá několik měsíců poté v *Tvaru* slovenský literární historik a kritik Vladimír Barborík. I jeho kritika naráží na postřehy ze slovenského prostředí, kde se ozývá volání po „velkej epike“, tedy velkém společenském románu. Toto volání však dle Barboríka z Hájíčkovy textu vytváří dílo předzjednaně problémové (viz název kritiky), tj. předem utvořené na základě apriorních názorů. Barborík považuje Hájíčkovu dílo za stoprocentně motivované. Všechna prostředí uvedená v díle podle něj představují rozlišná motivační východiska a prostředky emocionálního zvýznamnění a volná krajina mezihry a lyrické ukotvení.¹³¹ Postavy jsou dle Barboríka pevně ukotveny ve svých prostředích: Daniela a Šrámek v Třeboni, Pavlův bratr Vlasta s ženou Vladkou ve Hvozdí a Touchovské postavy v Touchově. Za významný považuje Barborík však i motiv absence, který se hlavní hrdina snaží zaplnit. Absentuje hrob Rozálie Zandlové, Pavlova rodina i odpověď na pravdu o událostech minulosti. Podle slovenského kritika je jistý informační deficit předpokladem pro tzv. „příběh s překvapením“, který ve své knize *Typologie detektivního románu* pojmenoval filosof a literární teoretik Tzvetan Todorov. I vztah Pavla a Daniely se dle Barboríka v závěru promítne do hlavního tématu: „Pritom s ‚vyšetovaním‘ paralelná línia vzťahu Pavla a Daniely, zdanlivý emocionálny kontrapunkt príbehu s tajomstvom, ‚črta‘ zakresľovaná na inú, vedľajšiu ‚fóliu‘, sa v závere prekryje s výsledným ‚obrazom‘ ako jeho ústredný kompozičný prvok, ako pointa príbehu. Aj uvedená ‚fruktifikácia‘ sentimentálnej ľúbostnej ‚story‘ poukazuje na stopercentnú motivovanosť každej sekvencie knihy.“¹³² Barborík Hájíčkovu vytyká i absenci překvapivé obraznosti a původního vidění. Lyrika dle kritika nastupuje vždy, když je třeba vyjádřit hrdinovo vnitřní rozpoložení, a autor často opakuje bezpřísudkové větné konstrukce a elipsy.¹³³ „Jazyk *Selského baroka* je příznakový jako jazyk vopred signalizující svoju literárnosť; ide o rovnakú podobu literárnosti, akú si zachováva luna v slovníku, kde bude vždy charakterizovaná ako poetizmus. Ak spoločenská problémovosť knihy vychádzala

¹²⁹ JUŘÍKOVÁ, Eliška F. Co s tou kolektivizací? aneb. Případ zrádné Daniely. aneb. Boj o mamuta. *Host*. 2005, roč. 21, č. 8, s. 46.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ BARBORÍK, Vladimír. Predzjednaná problémovosť. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 17, s. 9.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibi.

z předpřipraveného mentálního a hodnotového světa, z prostorů mimo dílo, něco podobné platí o vztahu *Selského baroka* a literatury.“¹³⁴

Stoprocentní motivovanost všech složek díla ovšem vnímá jen Vladimír Barborík. Značné množství kritických textů chválí jazyk Hájičkova díla. V prvním článku *Lidových novin* hodnotí Aleš Haman dílo jako psané „s výjimečným citem pro poezii venkova“¹³⁵, podle Milana Jungmanna obsahuje dílo „silný citový patos“¹³⁶ Vladimír Karfík v *Hospodářských novinách* hovoří o „vůni krajiny, půdy, horkého letního vzduchu, které jako by připomínaly uhrančivé prózy Jana Čepa.“¹³⁷ Dobře zvládnutou krajinomalbu oceňuje i Jiří Peňás v časopisu *Týden*.¹³⁸

Specifika Hájičkova jazyka se povětšinou soustředí na popisnou věrojatnost a poetičnost. Paralelismům v díle se hlouběji věnuje rusista a bohemista Artur Sirový v *Literárních novinách*. „Odvíjí se tu dvojí linka nezvládnuté reflexe minulosti, a odtud mimoděk vyrůstá potřeba po změně, po harmoničtější uspořádání – tak je to s Pavlovou osobní tragédií z devadesátých let i s padesát let starou nenávistí.“¹³⁹ Dle Sirového lze paralelu vyzorovat i u Pavlova vztahu k Daniele, dvakrát se navíc odehrává příběh, kdy se jedinec stává nástrojem jiných. Kromě paralelismu Sirový spatřuje i kontinuitu Hájičkovy práce s kontrasty. „Nyní tematizuje kontrast přírody a techniky (hrdina sedává s dokonale pracujícím laptopem na břehu rybníka) a proti kvasu samotného příběhu staví Hájiček suchý svět oficiálních dokumentů minulé doby, který se na stránkách *Selského baroka* opakovaně objevuje: z textu až mrazivě vyčnívají definice kulaka z různých slovníků, citace ze soudních spisů padesátých let a z vesnických kronik...“¹⁴⁰

O pokus o rozbor stavu současné české vesnice se snaží Jiří Peňás v časopisu *Týden*. „Je to předměstská zóna, poničená sociálně i esteticky: zbytky ‚barokních‘ selských stavení jsou domršeny různými barbarskými ‚modernizacemi‘, paradoxně jediní, kdo ctí původnost, je městská ‚naplavenina‘, což jen zvyšuje podrážděnost domorodců.“¹⁴¹ I Peňás se jako Barborík vyjadřuje k motivovanosti románu. Tvrdí však, že konec románu, kdy se Pavel

¹³⁴ BARBORÍK, Vladimír. Predzjednaná problémovosť. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 17, s. 9.

¹³⁵ HAMAN, Aleš. Zaprášené příběhy o rozkulačování. *Lidové noviny*. 2005, roč. 18, č. 280, s. 18.

¹³⁶ JUNGSMANN, Milan. Selský baroko překvapivě dobré. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹³⁷ KARFÍK, Vladimír. Hájiček pátrá po minulosti v jihočeské vsi. *Hospodářské noviny*. 2005, roč. 16, č. 229, s. 10.

¹³⁸ PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

¹³⁹ SIROVÝ, Artur. Zločin a trest po jihočesku. *Literární noviny*. 2006, roč. 17, č. 17, s. 10.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

názorově střetne s Danielou je „stejně tak kostrbatý a za vlasy přitažený jako – z hlediska celku - nutný a dobře vymyšlený. Což je jen zdánlivě rozpor. Ještě jednou totiž vrátí jakoby rozřešenou otázku práva soudit, relativnosti trestu a viny, nedostatečnosti spravedlnosti, alespoň té pozemské.“¹⁴² V závěrečném soudu se kritik distancuje od dalších výtek a *Selský baroko* označuje jako slušný román ve všech významech toho slova.¹⁴³

Zcela opačný názor ohledně kompoziční promyšlenosti vyslovuje Dora Kaprálová v *Mladé frontě Dnes*. Kaprálová se jako jediná pokouší ohraničit Hájíčkův styl jeho sociálním zázemím: „Spisovatel, bankovní úředník, devětatřicetiletý Jihočech. Všemi těmito nesourodými údaji je možné oceňovat Jiřího Hájíčka. A zdá se, že přesně tohle rozhraní (‘únikový‘ svět literatury, realita solidní profese a melancholie jihočeské krajiny) utváří otisk a současně mantinely Hájíčkovy rukopisu.“¹⁴⁴ Jako jedna z mála se Kaprálová pokouší srovnávat Hájíčka s autory, kteří se v tehdejší době vraceli k tématu 50. let. V porovnání s Annou Zolovou a Radkou Denemarkovou shledává, že na rozdíl od těchto dvou „formálně precizních knih“ je Hájíček „v románové konstrukci mnohem lajdáčetější“ a jako příklad uvádí „kvazikoketní dotazy Daniely“ v úvodních kapitolách knihy. V závěru recenze Dory Kaprálové zaznívá podobná kritika jako u Janouška či Barboríka, ovšem smířlivější „Hájíček rozuzlením dostal ‚závažnosti‘ románu. Za jakou cenu však? Z románového konce visí jak strašák břímě teovitosti a celý příběh staví do světla jakési literární báchorky – byť záslužné, potřebné a poctivě napsané.“¹⁴⁵

Problém kompozice a její motivovanosti hlouběji analyzují kromě Barboríka ještě dva autoři. Jedním z důležitých Barboríkových postřehů, je poznatek o typické kompozici příběhu s překvapením. Janoušek i Vajchr jdou dále a shodně připodobňují detektivní půdorys románu k dílům Raymonda Chandlera. Pavel Janoušek píše: „Hlavní postavu, ale i způsob jejího vyprávění v ich-formě autor stylizuje jako vzdálené echo americké drsné školy a Chandlerova Phila Marlowa, tedy jako neúspěšného, osaměle žijícího muže spíše středního věku, okolím a bývalou manželkou nepochopeného smolaře, který se do případu zaplete víceméně náhodou a navzdory všem potížím po mnoha lapáliích odkrývá nepříjemnou pravdu.“¹⁴⁶ Postava Daniely dle Janouška představuje tajemnou femme fatale,

¹⁴² PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ KAPRÁLOVÁ, Dora. Tak trochu báchorka, přesto záslužná. *Mladá fronta Dnes*. 2005, roč. 16, č. 275, s. C/9.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ JUŘÍKOVÁ, Eliška F. Co s tou kolektivizací? aneb. Případ zrádné Daniely. aneb. Boj o mamuta. *Host*. 2005, roč. 21, č. 8, s. 45.

kteřá se podle zákonů detektivního žánru zjeví hned na začátku a dokonale odpovídá schématu detektivky. Janoušek ovšem vytýká *Selskýmu baroku* dle něj nedomyšlenou anonymitu Daniely, jejíž identitu by jako genealog měl hlavní hrdina odhalit poměrně snadno.¹⁴⁷

Podobnost s detektivem Marlowem spatřuje i Marek Vajchr v *Revolver Revue*. Hájičkovi hrdinové stejně jako zmíněný detektiv lpějí na „ostrůvku osobní svobody vyvzdorovaném na hořkém světě“¹⁴⁸. S Chandlerovým hrdinou sdílí dle Vajchra Pavel Straňanský také „iniciační part ve skladbě děje“.¹⁴⁹ Zdánlivě rutinní záležitost vyhledání udavačského dopisu zde stejně jako u Marlowa rozpoutá „řetězovou reakci, která vynese na světlo bezpočet otrěsných dokladů o lidské malosti a zlobě.“¹⁵⁰

Detektivnímu žánru se věnuje i Anna Cermanová na serveru *iLiteratura.cz*: „Nejedná se zde o vraždu či krádež v kriminálním slova smyslu, ale svým způsobem jsou naplňovány i tyto znaky – zabavení majetku statkářům není nic než shora posvěcenou krádeží a odejmutí cti a důstojnosti může být v jistém smyslu považováno za vraždu (osobnosti).“¹⁵¹ Cermanová považuje použití či vypůjčení detektivního žánru v *Selském baroku* jako příhodné: „Hájiček si pravděpodobně uvědomil, že v postmoderní současnosti tolik oblíbené míšení ‚nizkých‘ a ‚vysokých‘ žánrů může pomoci i jemu – udržet napětí, čtenářský zájem a v neposlední řadě i strukturu textu. V jeho dřívějších prózách (především ve *Zlodějích zelených koní*) se nápaditý příběh často rozmělnil a roztekl nsvázán jasnými pravidly.“¹⁵² Cermanová vyzdvihuje Hájičkovu sugestivní popisnost. Na druhé straně jako ostatní kritici i ona upozorňuje na strojené dialogy a problematiku vedlejších postav. V návaznosti na jeho předchozí romány kritizuje autorka taktéž postavu hlavní. Ta se dle ní podobá předchozím hrdinům, ovšem přibírá nevěrohodné prvky: „v různých situacích vystupuje ze své jelimanské role a chová se náhle jako drsňák, který si nenechá od nikoho ‚kydat na hlavu‘. Zdeptá nepřítel a bez varování se opět stáhne do své obvyklé uťápnuté nevinnosti.“¹⁵³ Přesto je kritiččin poslední soud pozitivní: „*Selský baroko* je dobrou knihou. Je v něm sice třeba

¹⁴⁷ JUŘÍKOVÁ, Eliška F. Co s tou kolektivizací? aneb. Případ zrádné Daniely. aneb. Boj o mamuta. *Host*. 2005, roč. 21, č. 8, s. 45-46.

¹⁴⁸ VAJCHR, Marek. O fachmanech a jejich mezích. *Revolver Revue*. 2006, roč. 44, č. 62, s. 221.

¹⁴⁹ *Ibid.* s. 222.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ CERMANOVÁ, Anna. Teorie relativity historické viny. *iLiteratura.cz* [online] 2.3.2006 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/18717/hajicek-jiri-selsky-baroko-in-totemcz>

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ *Ibid.*

často rezignovat na to, jak jsou věci řečeny, ale o to důležitější zůstává, *co se říká*.¹⁵⁴

Na detektivní žánr jako poslední z řady kritiků upozorňuje i Marta Ljubková v revue *Souvislosti*. Ve své dvojrecenzi porovnává Hájičkovo *Selský baroko* se *Santiniho jazykem* Miloše Urbana. Kromě detektivní zápletky spatřuje Ljubková u obou autorů podobného outsiderského hrdinu, i podobnou ženskou postavu (která se hrdinům připele do cesty), toužící po hrdinech a skrývající tajemství.¹⁵⁵ Oba romány považuje kritička za strhující, dokud se drží detektivní zápletky. „Tam, kde se pouštětí do úvah či psychologie, svůj příběh doslova rozbíjejí.“¹⁵⁶ Největší problém spatřuje Ljubková v nepovedeném milostném příběhu s tajemstvím: „Pod povrchem Hájičkova románu se přece jen skrývá strhující příběh vesnice v letech nejtvrďšího stalinismu – a ten autor dokáže popsat. Jenže právě kdyby si odpustil překombinovanou ‚špiónku‘, včetně milostného vzplanutí, román by bez tohoto banálního ornamentu získal na síle.“¹⁵⁷ Ostatní zkoumané kritické reflexe se detektivním/kvazidetektivním žánrem *Selskýho baroka* zabývají jen povrchně. Příběh pojmenovávají jako „vpravdě detektivní“¹⁵⁸, či „takřka detektivní“¹⁵⁹¹⁶⁰, podle kritiků Pavel „skoro detektivní metodou postupně ze střípků skládá obraz vesnického dramatu“¹⁶¹ ale jinak se žánrem příliš nezabývají. Libuše Bělunková ve své minirecenzi žánr pojí s rytmem děje, který dle ní „připomene svým ‚spádem‘ první třetinu průměrné české normalizační detektivky.“¹⁶²

Kritické reflexe poskytly poměrně celistvý obraz díla *Selský baroko* i jeho autora. Celkově se kritiky posléze dělily především podle tématu díla, které autoři považovali buď za dostatečné či za povrchní nebo nedomyšlené. Názorový střet by se dal také označit jako spor mezi autory, kterým fabule *Selskýho baroka* dostačovala a autory, kteří považují zkombinování milostného příběhu a detektivní zápletky za účelové, překombinované či kostřbaté. Kritické reflexe jsou však převážně kladné, nejvýrazněji asi recenze Radima

¹⁵⁴ CERMANOVÁ, Anna. Teorie relativity historické viny. *iLiteratura.cz* [online] 2.3.2006 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/18717/hajicek-jiri-selsky-baroko-in-totemcz>

¹⁵⁵ LJUBKOVÁ, Marta. Baroko a baroko. *Souvislosti*. [online] 2006, roč. 17, č. 1 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=426>

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ KARFÍK, Vladmír. Hájiček pátrá po minulosti v jihočeské vsi. *Hospodářské noviny*. 2005, roč. 16, č. 229, s. 10.

¹⁵⁹ JUNGSMANN, Milan. Selský baroko překvapivě dobré. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹⁶⁰ HAMAN, Aleš. Zaprášené příběhy o rozkulačování. *Lidové noviny*. 2005, roč. 18, č. 280, s. 18.

¹⁶¹ LUKEŠ, Emil. Mezi nenávisí a tolerancí. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

¹⁶² BĚLUNKOVÁ, Libuše. Jirí Hájiček: Selský baroko. *A2*. [online] 2006, roč. 1, č. 8 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2005/8/minirecenze>

Kopáče: „*Selský baroko* Jiřího Hájíčka je přes veškerou neambicióznost obdivuhodně intenzívním textem – dá se mu v každé chvíli věřit. A dá se o něm říct, že je to jeden z nejlepších počinů původní české literatury roku 2005.“¹⁶³ Taktéž Milan Jungmann v *Tvaru* potlačuje hodnocení díla a spíše převypravuje příběh.

V pomyslném středu pak stojí recenze Dory Kaprálové a Jiřího Peňáse, které neduhy Selského baroka připouštějí, ale i přesto jej hodnotí pozitivně. Jiří Peňás označuje dílo jako „slušný román ve všech ohledech tohoto slova“¹⁶⁴ a Kaprálová podotýká, že vyfabulovaný závěr knihy dílo staví do pozice „literární báchorky – byť záslužné, potřebné a poctivě napsané.“¹⁶⁵

I kritičtější pohledy a negativnější hodnocení Pavla Janouška a Vladimíra Barboríka pak vycházejí z aspektů díla, na něž se tito autoři soustředí a které opomíjejí. Pavel Janoušek (E. F. Juříková) se ve své reflexi zaměřuje především na promyšlenost a hloubku tématu, spojenou s nedokonalostí fabule. Nevyjadřuje se však k v reflexích často zmiňované sugestivnosti jazyka a citlivosti, se kterou Hájíček dle několika autorů (Bělunková, Haman, Kopáč, ad.) věrně zobrazuje vesnické prostředí. Hájíčkovu řemeslnou zručnost pak Janoušek staví do kontrastu s dle něj nedobře uchopeným tématem. Janoušek (pod pseudonymem) dokonce zpracování tématu explicitně srovnává s kvalitou autora: „Myslím, že z takového materiálu by opravdu dobrý spisovatel mohl napsat vynikající a sociálně závažnou prózu o české minulosti i přítomnosti. Obávám se však, že Jiří Hájíček takovým spisovatelem není.“¹⁶⁶

Barboríkova práce zase Hájíčkovu předkládá stoprocentní motivovanost ve všech aspektech díla od fabule, přes tematický plán až po jazykové prostředky a nepřipouští, že by autor mohl k závěrům dojít postupně, či, jak podotýká Janoušek, neschopností jít pod povrch tématu. Rozdíl mezi jeho soudem a hodnocením Kaprálové tak spočívá v názoru na potřebnosti románu o kolektivizaci v literárním prostředí. Přínos Barboríkova textu lze ovšem spatřovat v hlubších zamyšleních nad kompozicí románu. V tomto ohledu vyčnívají i Pavel Janoušek a Marek Vajchr s pokusem o žánrové zařazení tvorby podepřené nejsrozumitelnější argumentací.

¹⁶³ KOPÁČ, Radim. Padesátá léta, blondýnka a české baroko. *Právo*. 2005, roč. 15, č. 287, s. 18.

¹⁶⁴ PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

¹⁶⁵ KAPRÁLOVÁ, Dora. Tak trochu báchorka, přesto záslužná. *Mladá fronta Dnes*. 2005, roč. 16, č. 275, s. C/9.

¹⁶⁶ JUŘÍKOVÁ, Eliška F. Co s tou kolektivizací? aneb. Případ zrádné Daniely. aneb. Boj o mamuta. *Host*. 2005, roč. 21, č. 8, s. 45-46.

Mezi reflexemi vyniká též Vajchrovův text studií o vývoji Hájíčkovy hlavní postavy a jeho stylu a také tím, že Hájíčka neprvoplánově řadí mezi jeho literární souputníky (Michaela Ajvaze, Jáchyma Topola a Miloše Urbana). I komparativní reflexe Hájíčkovy a Urbanova románu *Marty Ljubkové v Souvislostech* pomáhá Hájíčka hlouběji zařadit do českého kontextu. Někteří ostatní recenzenti a kritici také hovoří ve spojitosti s Hájíčkem o dalších autorech, nicméně jedná se spíše o spisovatele, jež s Hájíčkem obecně spojuje zobrazované období dosud příliš nereflektované minulosti (Radka Denemarková a Anna Zonová). Vladimír Karfík se jako jediný snaží navázat na tradici českého venkovského románu, když přirovnává Hájíčkův lyrický jazyk k prózám Jana Čepa. Konkrétní argumentaci, proč tomu tak je, ovšem neuvádí.

Má vlastní interpretace románu se nejvíce přibližuje pojetí Artura Sirového. Oba texty se shodují v přístupu k románu skrze paralely. V menší míře se má práce shoduje i s tvrzením Vladimíra Barboríka o motivovanosti milostného vztahu, který se v závěru propojuje s hlavním tématem.

8 Interpretace románu *Rybí krev*

Rybí krev vyšla v nakladatelství *Host* v roce 2012. V následujícím roce obdržela cenu *Magnesia litera* 2013 v kategorii Kniha roku. Byla přeložena do makedonštiny, běloruštiny, polštiny, bulharštiny a ukrajinštiny.¹⁶⁷

V románu sledujeme očima hlavní hrdinky Hany dvě prolínající se časové roviny: dospívání na vesnici v blízkosti Temelína v období od poloviny sedmdesátých do začátku devadesátých let a měsíc roku 2008, kdy se Hana po patnácti letech vrací do vlasti, aby urovnala rozjitřené vztahy s rodinou, přáteli a známými.

V částech popisujících minulost se Hana v průběhu několika let dozvídá o stavbě jaderné elektrárny Temelín, kvůli které má zmizet několik přilehlých vesnic a má vzniknout přehrada, která zaplaví část její obce. Zatímco Hana stupňuje boj proti stavbě, vyhrocují se její vztahy k rodině, především k otci a bratrovi, a proměňují se i její kamarádky vztahy. Ještě před dostavbou přehrady zažívá Hana několik negativních až tragických událostí. Zatímco postupně prohrává boj s úřady, ztrácí i svou kamarádku Olinu, které přebere přítele Petra, ztrácí strýce, který se utopí pod jezem a ztrácí i svého bratra, který za bourání v opilosti a ublížení na zdraví končí ve vězení. Hana, marně se pokoušející o početí, přichází posléze

¹⁶⁷ Knihy. In: *Jiří Hájíček.info* [online]. [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: http://www.hajicek.info/3_knihy.html

i o Petra, který kvůli hmotnému zabezpečení přijme pracovní místo na elektrárně. Nakonec hlavní protagonistka málem umírá, když alkoholem dehydrovaná omdlévá na podlaze chalupy bourané obce. Poté se Hana rozhodne odcestovat do Anglie. V časové rovině přítomnosti se Hana pokouší kontaktovat seznam důležitých osob její minulosti, aby urovnala dávné spory. Za hlavní cíl si klade nalezení bratra a urovnání jeho vztahu s tvrdohlavým otcem. Pomocí dvou malých lží oběma domlouvá setkání. Harmonizuje také svůj vztah s Olinou a s bývalými kamarádkami navazuje na dávné přátelství.

Prostředí vesnic, jejichž osud poznamenala stavba elektrárny, není především dokumentem o historické události. Jaderná elektrárna Temelín, která drasticky zasáhne do děje a vztahů, je umocňovatelem tématu vykořenění a ztráty domova. Hlavní hrdinka Hana chodí zpočátku s místním vesnickým hochem a sní o učení ve zdejší malotřídce a o životě nablízku svým kamarádkám Anně a Olině. Hana tedy sní o pevně usedlém a neměnném stylu života. Její plány se však postupem let, shodou náhod, nutným během času i jejím vlastním přičiněním hroutí. Hana se rozejde se Zdeňkem, zneprátelí si Olinu, její bratr Honza se dostává do vězení, a i s otcem si Hana přestává rozumět. Stavba elektrárny působí jako prvek, který vykořenění postav dovádí na další úroveň. Ztráta domova je zde doslovná. V poslední části děje odehrávajícího se v minulosti se Hana plně upne na boj proti elektrárně a žití v chalupách na zbourání. Postupné chátrání chalup odráží bortící se dětské sny i rozpadající se bezdětný vztah s Petrem, který nejdříve proti elektrárně bojuje, nakonec však kvůli ztrátě víry a financím začne pro elektrárnu pracovat. Závěrečné stránky linie minulosti v románu působí až apokalypticky. „Už zdálky bylo vidět kouř, visel nad vsí, šel nám naproti, už s předstihem pronikal do kabiny nákladního auta. Vystoupila jsem u rybníčka. Nezbylo z něj nic, byl bez vody a téměř zaházený rozbitými cihlami a taškami ze střeš, rozlámaným betonem, dřevem, rezavým železem a harampádím všeho druhu. Na dvou zahradách hořely ohně, páli se v nich všechno, co nemělo cenu stěhovat.“¹⁶⁸

Hanina proměna z ženy upnuté na jednu lokalitu a útulný domov v ženu nezávislou a kosmopolitní se odehrává po změně režimu. Dalo by se říci, že tato emancipace kopíruje změnu doby. Sugestivně působí i čtyři živly, jejichž povahy hlavní hrdinka v průběhu děje přisuzuje jednotlivým členům své rodiny. Otec – země, pevně spjatý s půdou a matka, klidná a nemocná voda (Vltava) kontrastují s novou, fluidnější dobou – synem, který přespává

¹⁶⁸ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybi krev*. Brno: Host, 2012. s. 318

ve své dodávce, a s dcerou, která cestuje.

Prolínající se linka popisující současnost tvoří na téma ztráty domova a vykořenění návaznost. V časové linii přítomnosti se Hana snaží nalézt důležité osoby ze své minulosti a dospět tak k vyrovnání dávných vztahů a odpuštění.

Každá postava románu se s vykořeněním, ztrátou domova a na druhé straně odpuštěním a novým začátkem vyrovnává jinak. Hana bojuje za svůj dětský sen téměř až k sebestrukci: „Vsadila jsi všechno na jednu kartu.“ „A prohrála,“ doplnila jsem ji.“¹⁶⁹ Tragicky se se ztrátou domova vyrovnává i její strýc Venca či kronikář Tušl. Na opačném pólu se nacházejí například Hanin bratr Honza a kamarádka Anna: „Už to chci odstříhnout. Děda umřel, půlka vsi je už dva roky pod vodou a nemá cenu se v tom dál babrat. Zvyknem si ve městě, co jinýho taky můžeme dělat?“¹⁷⁰

Některé postavy se s vykořeněním vyrovnají, ale nenalézají snadno cestu k odpuštění, jako je tomu v případě otce Hany a jejího bratra. Nejhůře se se změnou vyrovnávají staří usedlíci v čele s kronikářem Tušlem, který si stíní žaluziemi ve svém novém panelákovém bytě, aby neviděl na elektrárnu a uvnitř pomalu chátrá.

8.1 Kritické reflexe románu *Rybí krev*

Rybí krev se dočkala ve sledovaných periodikách menšího množství recenzí než *Selský baroko*. Hájička znovu reflektuje Jiří Peňás, tentokrát již pro *Lidové noviny*, Marta Ljubková pro *Souvislosti* a Pavel Janoušek tentokrát pod vlastním jménem pro literární obtýdeník *Tvar*. Ve všech ostatních zkoumaných periodikách se personální sestava recenzentů a kritiků proměňuje. Do ohlasů nepočítám článek Ondřeje Nezbedy v časopisu *Respekt*, jedná se totiž o kombinaci kritických postřehů s medailonem autora. Průsečíky vybraných reflexí tvoří názory na společenský román v porovnání s českým literárním kontextem.

Jednu z nejobsáhlejších kritik píše Jiří Peňás. Nejprve staví Hájička do literárního kontextu: „Když jižní Čechy, tak ryby, selské dvory a Temelín, když společenský a výchovný román s mravním akcentem, tak Jiří Hájiček,“¹⁷¹ poznamenává a dodává, že Hájiček „nenápadně obsadil skoro zde vyklizený prostor prózy založené na solidním realistickém vypravěčství.“¹⁷² Zajímavý pohled na román nabízí Peňás, když se zamýšlí nad rolí

¹⁶⁹ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno: Host, 2012. s. 324

¹⁷⁰ Ibid. s. 286

¹⁷¹ PEŇÁS, Jiří. Mladá žena a Temelín. *Lidové noviny*. 2012, roč. 25, č. 132, s. 8.

¹⁷² Ibid.

společenských románů, jejichž roli dle něj přebraly televizní seriály a taktéž připodobňuje Hájíčkovu dílo k televizním dílům: „Herci přicházejí na scénu a odcházejí, postupně stárnou, vztahy se navazují a zase rozpadají, charaktery se vybarvují... To celé se pak odehrává na pozadí velkých dějin, které ty malé postrkují, ale jen velmi nenápadným způsobem.“¹⁷³ Ve své kritice navazuje Peňás na svůj dřívější pohled na stav tehdejší a současné vesnice, díky jejíž důvěrné znalosti Hájíček popisuje rozklad vesnického společenství, které „je (...) poničeno ještě více než to městské, neboť se hůře brání rozkladu.“¹⁷⁴ Peňás navazuje i na kritiku Hájíčkovy dialogu, jehož prý autor není právě mistrem.¹⁷⁵ Oceňuje však propracovanost románové osnovy. „Teprve z většího odstupu ale čtenář docení, jak Hájíček staví svou knihu disciplinovaně a jak cílevědomě splétá dějovou osnovu, v níž postavy mají své místo a jejich osudy i logiku.“¹⁷⁶ Dle Peňáse píše Hájíček o obyčejných lidech své doby s důstojnou představou, že v rámci možností pravdivě podaný osud si svůj důvod existence potvrdí sám.“¹⁷⁷

Větší akcent na *Rybí krev* jako protiklad postmodernismu kladou autoři další. Tento názor zastává i Eva Klíčová v časopisu *Host*. Už v úvodu své práce Klíčová podotýká, že se v literatuře nedostává pronikavějších pohledů na normalizaci, kvůli vypjatým momentům dvacátého století. „(...) až to někdy vypadá, že bez Hitlera by nebylo o čem psát.“¹⁷⁸ V kritice tehdejší/současné literatury pokračuje Klíčová i v tvrzení, že se současná literatura nevyjadřuje k zásadním společenským tématům. Zde Klíčová navazuje na Peňáse, když píše, že se současní lidé nechají zaujmout spíše televizním seriálem.¹⁷⁹ Klíčová navazuje na Peňáse v kritice původní rozvláčnosti děje, ale taktéž dospívá k názoru, že „(...) z pomalého, téměř přízračného tempa, z jakéhosi ticha před bouří se vynořují detaily, z nichž postupně vyroste strhující výpověď.“¹⁸⁰ Opakujícím se motivem výpovědi kritiky Klíčové zůstává vyzdvihování Hájíčkovy díla oproti současným postmodernistickým trendům: „Zároveň je autor schopen svým civilním stylem — bez přepjaté metaforiky a vyumělkovaného významového vrstvení postmodernistickým imperativem uvolněné obraznosti — vytvořit vždy patřičnou atmosféru.“ Podle Klíčové se autor nesnaží čtenáře

¹⁷³ PEŇÁS, Jiří. Mladá žena a Temelín. *Lidové noviny*. 2012, roč. 25, č. 132, s. 8.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ KLÍČOVÁ, Eva. Ve znamení soustředěnosti. *Host*. 2012, roč. 28, č. 7, s. 66.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Ibid.

zaskočit vyhocenou subjektivitou či teatrálností a tento rozdíl dle ní odpoutává Hájíčka od přetrvávajících vnitroliterárních her většiny soudobé prózy k věcné skutečnosti.¹⁸¹ I závěr kritiky se staví antagonisticky vůči postmodernistickým prvkům v současné české literatuře: „Jiří Hájíček svou *Rybí krev* představuje jednu z možností, jak se lze věcnou dějovou orientací odpoutat od přežívajícího literárního manýrismu a předváděné hloubavosti, aniž by upadnul k prvoplánově názornému komentáři jedné kapitoly z našich nedávných dějin.“¹⁸² Hájíčka označuje Klíčová jako „mistra komorního dramatu“.¹⁸³

Klíčová mimo jiné zasazuje Hájíčka do kontextu literárního regionalismu vedle „brněnského“ Jiřího Kratochvíla, „pražské“ Daniely Hodrové, „ostravského“ Jana Balabána a Jaroslava Rudiše, který „kolonizuje“ severní Německo.¹⁸⁴ Na autorův regionalismus klade největší důraz Vojtěch Varyš v *Týdnu*: „Hájíček jednoznačně a z porevolučních autorů nejdůsledněji navazuje na tradici literárního regionalismu když pregnančně literárně zpřítomňuje staré i nové jižní Čechy, kraj prostoupený sedláckým lokálním patriotismem i v čemsi děsivým příklonem k totalitnímu myšlení.“¹⁸⁵ Varyš hovoří o tzv. Hassliebe, nenávislné lásce, ambivalentním vztahu autora k jihočeské krajině, která se projevuje „jemně jízlivými postřehy kombinovanými s realistickým popisem prostým sentimentu.“¹⁸⁶ Konkrétní příklad pro potvrzení své argumentace však neuvádí. Unikátní je mezi kritikami Varyšovo srovnání Hájíčkovy regionalismu se zeměpisně blízkými rakouskými autory, které ovšem Varyš blíže nezmiňuje ani nesrovnává. Varyš považuje Hájíčkův regionalismus za mnohem závažnější aspekt jeho díla, před kterým kritika Selského baroka upřednostnila nezpracované téma kolektivizace a „zaplňování prázdných míst historie.“¹⁸⁷ I Varyš se jako Peňás zamýšlí nad stavem současného venkova. Hájíček dle kritika tematizuje jeho zoufalou bídu, mrtvé tradice, nefunkční rodinné vazby.¹⁸⁸ „Zužování životního obzoru a zplanění myšlenkového světa se pak logicky odráží ve stavu, v němž se český venkov nachází – jakkoli se i to stále dá házet na komunisty (čímž jejich díl viny nikdo nezpochybnuje).“¹⁸⁹

Je zajímavé, že jenom jedna z reflexí se zabývá proměnou hlavního hrdiny. Na serveru *iLiteratura.cz* Martina Macáková chválí proměnu hlavní postavy, kterou nazývá jako svěží

¹⁸¹ KLÍČOVÁ, Eva. Ve znamení soustředěnosti. *Host*. 2012, roč. 28, č. 7, s. 67.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ibid. s. 66.

¹⁸⁵ VARYŠ, Vojtěch. Krev cezená Temelínem. *Týden*. 2012, roč. 19, č. 24, s. 66.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid.

oproti „outsiderovi a subtilnímu melancholikovi“.¹⁹⁰ Macáková však podotýká, že i Hana je jako předchozí Hájičkovi hrdinové idealista a outsider, který bojuje s větrnými mlýny a musí nutně prohrát.¹⁹¹ O idealistech a outsiderech se zmiňuje i Jiří Peňás, nikoli však v návaznosti na Hájičkovy dřívější hrdiny.^{192/193} Ve zbytku recenze se ovšem Macáková hodnocení samotného díla věnuje jen málo. Zmiňuje spíše obecně známá fakta o Hájičkově tvorbě, příliš neargumentuje: „Autor se, tak jak je u něj čtenář zvyklý, soustředí především na osudy obyčejných lidí, které zachycuje v bodu zlomu, zasažené velkými dějinnými událostmi.“¹⁹⁴ „Hájiček vypráví nevyumělkovaně, jako by kopíroval reálný život a jeho přirozený běh. Postavy jsou vykresleny velmi plasticky, události zapadají do logiky příběhu.“¹⁹⁵ Román staví recenzentka do kontrastu s Hastrmanem Miloše Urbana. Na rozdíl od dravého, zeleného románu charakterizuje Hájička dle Macákové spíše niterná dramatičnost, civilnost a zemitost.¹⁹⁶ Hájičkův styl psaní připodobňuje Macáková ke Kateřině Tučkové: „Volí si silná témata a zpracovává je velmi poctivě, s mravenčí pílí studuje archivní materiály, čímž se mimo jiné blíží způsobu, jakým píše Kateřina Tučková.“¹⁹⁷ I Macáková tedy klasický styl Hájičkova vyprávění a postavy hodnotí pozitivně. „Hájiček vypráví nevyumělkovaně, jako by kopíroval reálný život a jeho přirozený běh.“¹⁹⁸ Z recenze Macákové tak nevyplývá žádný ucelenější či hlubší názor na knihu.

Příkladem nepovedené recenze je i text Kláry Kubíčkové v *Mladé frontě Dnes*. Její vyjadřování je spíše expresivní, nejde do hloubky: „Hájiček si vybral bezezbytku dokonalé téma. I když je možné shrnout děj do pár vět, vrství ho po letech, dává naději, která se s každou další přečkanou zimou a vykoupeným domem obrací v beznaděj. Přátelství i lásky hrdinů podrobuje obyčejným zkouškám rozchodů, hádek, těhotenství, nemocí, smrtí. Život v jeho podání je tak přirozený, jako by autor vynalezl způsob, jak ho jako razítko překlopit a otisknout na stránky knihy bez jediného zaváhání, bez křečovitě snahy připravit svým hrdinům víc, než může člověk mimo smyšlený román unést. Stačí, aby stará paní Zhorková

¹⁹⁰ MACÁKOVÁ, Martina Siwek. Hájiček, Jiří: Rybí krev. *iLiteratura.cz*. [online] 4.7.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30307/hajicek-jiri-rybi-krev>

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² PEŇÁS, Jiří. Mladá žena a Temelín. *Lidové noviny*. 2012, roč. 25, č. 132, s. 8.

¹⁹³ MACÁKOVÁ, Martina Siwek. Hájiček, Jiří: Rybí krev. *iLiteratura.cz*. [online] 4.7.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30307/hajicek-jiri-rybi-krev>

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

řekla jen: Porážejí ovocné stromy v květu. Podřežou je a zahrabou do země nebo spálí.“¹⁹⁹

Aleš Palán v reflexi pro *Hospodářské noviny* spatřuje tematickou proměnu od *Selského baroka*. *Rybí krev* dle něj nezkoumá rozpad tradiční vesnice, ale rozpad vzájemných vztahů.²⁰⁰ V kontextu českých autorů hodnotí Palán Hájíčka jako nejlepšího romanopisce: „Větu nebo odstavec dokáže několik současných českých autorů napsat lépe než on. Ne však román.“²⁰¹

Skeptičtěji se k románu staví Marta Ljubková v revue *Souvislosti*. Podotýká, že se v českém prostředí začaly objevovat „slušné mainstreamové romány“, ale i tak není Hájíčková kniha literární událostí. „Dosavadní recenzentská zavýsknutí či přímo projevy vzrušení se tak sice dají pochopit, ale s hodnocením, že se jedná o dílo výjimečné či dokonce hodné nějakého literárního ocenění, souhlasit prostě možné není.“²⁰² V pohledu kritičky Hájíček naplňuje v českém prostředí představy o „velkém románu“ a pro neexistující srovnání se zahraniční tvorbou působí jeho dílo „mámivě a podmanivě.“, ačkoli se jedná o román spíše běžného stříhu.²⁰³ Jako hlavní a velmi silné téma považuje kritička „vyrvání z kořenů“, které má pro hlavního hrdinu fatální následky. Toto vyrvání z kořenů vnímá Ljubková jako dovršení devastace venkova, které započalo násilnou kolektivizací. „V *Rybí krvi* rodové trauma z poválečných let a nikdy nedokonané odpuštění devastuje rodinu Tomášků a vztah mezi Haniným otcem a jejím bratrem Honzou zruinuje docela.“²⁰⁴ Jako podstatný vypichuje kritička v díle kontrast mezi mluvením a mlčením.²⁰⁵ Ostřeji se Ljubková vymezuje vůči nedořečenosti některých postav a vyhnutí se nejdramatičtějším střetům s Haninou první láskou a Petrem (první je v psychiatrické léčebně, druhý na fotbalovém zápase). „Takže k potenciálně nejvýbušnějším setkáním s klíčovými muži jejího života vůbec nedojde: větší zklamání jsem při literárních návratech už dlouho nezažila.“²⁰⁶ Seznam Hájíček dle Ljubkové uměle natahuje, odškrtnutí jmen ze seznamu je nekonfliktní, za nevěrohodný považuje kritička i opakující se konflikt s otcem. Ústřední problém pak nalézají kritička

¹⁹⁹ KUBÍČKOVÁ, Klára. Výborný příběh ve stínu Temelínu: Román Jiřího Hájíčka *Rybí krev* je kronikou, která má díky dokonalému tématu i literárním kvalitám našlápnuto k Magnésii liteře. *Mladá fronta Dnes*. 2012, roč. 23, č. 135, s 27.

²⁰⁰ PALÁN, Aleš. Nový román Jiřího Hájíčka má od počátku rozměr antické tragédie. *Hospodářské noviny* [online] 18.6.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-56186520-rybi-krev>

²⁰¹ Ibid.

²⁰² LJUBKOVÁ, Marta. Nevzrušivý osud. *Souvislosti*. [online] 2012, roč. 24, č. 3 [cit. 2018-07-25].

Dostupné z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1388>

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Ibid.

v hlavní postavě, kterou považuje za bezkrevnou, asexuální a neživotnou, která neprochází žádným vývojem. Mimo to vyčítá Ljubková dílu poněkud klišovitý závěr, umělou fatalitu, kostřbaté dialogy či stereotypní reflexe současného pátrání.²⁰⁷ Svá tvrzení kritička ovšem většinou dokládá konkrétními ukázkami či obsahy díla.

Ljubková se na rozdíl od ostatních kritiků a recenzentů zajímavě pokouší interpretovat i název románu. „*Rybí krev* se vyznačuje vysokou srážlivostí, a tak nevykrvácí ani těžce poraněné ryby. Navíc mají proměnlivou teplotu krve závislou na teplotě okolního prostředí, dokážou se tedy snadno přizpůsobit...“²⁰⁸ Kritička si ovšem neklade doplňující otázku, zda mají rybí krev i postavy, které se se změnou prostředí nevypořádají (strýc Venca utonulý pod jezem, kronikář Tušl ad.).

Ostřejší pohled na realističnost příběhu vnáší na závěr své recenze v *Tvaru* také Pavel Janoušek. Podle něj je škoda, že se Hájiček nevěnoval psychologii postav více na úkor několika romantických motivů.²⁰⁹ „Dokladem může být poněkud laciný motiv ze závěru, v němž se čtenář dozví (pokud mu to už nedošlo), že vypravěččin bratr, který byl po celou dobu prezentován jako skvrna rodiny, je ve skutečnosti obětavý anděl a sestra na něj tak může být pyšná.“²¹⁰

Janoušek hned v počátku přiznává, že Hájička jako autora neobdivuje. Pozitivní kritický ohlas považuje daný nastavením požadavků soudobé kritiky: „Hájičkovy prózy (...) chápu spíše jako součást marketingové snahy trefit se do aktuálního literárněkritického vkusu než jako výraz schopnosti osobitě vnímat a vyjadřovat rozporuplnost „života kolem nás“.“²¹¹ Kritik ovšem dále připouští, že kvůli svému silnému přesvědčení o Hájičkovi nebude nejlepším a nejvstřícnějším recenzentem. Navazuje na svou kritiku *Selského baroka*, když Hájičkovi vyčítá neschopnost sestoupit pod povrch věci a jít k jejich podstatě. Jeho názor se však vyvíjí: „Současně si ale paradoxně troufnu tvrdit, že v *Rybí krvi* Hájičkův sklon k popisování životní banality začíná literárně téměř fungovat.“²¹² Podle kritika již Hájiček tolik neprosazuje fabulační efekty, ale spíše kontrapunkt všedností prožívání běžícího času a nevšedností situace.²¹³ „Na podkladě hrdinčina zdánlivě privátního, nedramatického,

²⁰⁷ LJUBKOVÁ, Marta. Nevzrušivý osud. *Souvislosti*. [online] 2012, roč. 24, č. 3 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1388>

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ JANOUŠEK, Pavel. Jiří Hájiček: *Rybí krev*. *Tvar*. 2012, roč. 23, č. 11, s. 3.

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid.

²¹³ Ibid.

nevyhroceného a místy skutečně až nudně banálního vypravování pak ovšem snáze vyniknou skutečně tragické a silné momenty líčených lidských osudů.“²¹⁴ Janoušek oceňuje i to, že autor motiv proměny a rozpadu vesnice tentokrát nezobrazuje z čistě ideologického úhlu a odsudek komunistické kolektivizace v románu taktéž přítomný ztratil svou černobílost.²¹⁵ I Janoušek naráží na devastaci vesnice, která se dle něj nezastavila po pádu komunismu. *Rybí krev* staví kritik do srovnání se zahraničními literaturami, které využívají motiv přehrady: „Z literátů toto téma oslovilo stejně tak Williama Eastlaka, Edwarda Abbeyho jako Valentina Rasputina. To, co kdysi bylo předmětem pýchy na lidskou schopnost ovládnout přírodu, se totiž nyní stále více vnímá a zobrazuje jako zpupnost, která ničí zemi i její obyvatele.“

Ostatní pracím se vymyká recenze Michala Šandy v *Právu*. Zatímco i kritický Janoušek vidí v banalitě vypravování prostředek, jak vynikne tragický děj, Michal Šanda Hájíčkův styl považuje za bezkrevnou popisnost a přílišné utkvívání na podrobnostech, které knihu dle něj zbytečně nafukují.²¹⁶ „Co není funkční, to v literárním díle být nemá. Platí to nejen pro literaturu, představte si hodinový strojek, kde by bylo o sedmdesát nefunkčních ozubených koleček navíc.“²¹⁷ Recenzent staví Hájíčka do kontrastu se stylem Marka Šindelky, který bere jak vzor kvalitního románu. Recenze Šandy vypadává z řady reflexí i svou expresivitou a subjektivností. „Sáhodlouhé popisy už nudí. Stačí se rozhlédnout kolem sebe, od muziky po internet všechno odsejpá, cvak! Proto musí odsejpat i moderní literatura.“²¹⁸ Michal Šanda se tak staví na opačný pól, než na kterém stojí ve svých názorech Klíčová. Na závěr recenze Šanda prozrazuje navenek svou subjektivitu: „Že měl otec na sobě modré montérky a stál výhruzně nahrben před králíkárnou, na kterou dopadal stín jabloně – tudy nová cesta románu nevede. Mne zajímá, co otec v takto vypjatém okamžiku své dceři vmete do tváře.“²¹⁹

Kritické reflexe románu *Rybí krev* zaujímají na rozdíl od reflexí *Selského baroka* shodnější stanoviska. Interpretačního konsenzu docházejí autoři především v tvrzeních, že Hájíčkův román není ekologický. Výrazněji v reflexích vystupují postřehy o literárním regionalismu a stavu soudobé vesnice. Názory o vícekrát zmiňovaném všeobecném rozkladu vesnice

²¹⁴ JANOUŠEK, Pavel. Jiří Hájíček: *Rybí krev*. *Tvar*. 2012, roč. 23, č. 11, s. 3.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ ŠANDA, Michal. Nad knihou: Jakou barvu mělo to kolo?. *Novinky.cz* [online] 26.7.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/273929-nad-knihou-jakou-barvu-melo-to-kolo.html>

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ Ibid.

včetně vztahů, tradic i krajiny obohacuje Vojtěch Varyš o názory na jihočeské „totalitní“ myšlení a podobnost s rakouskými regionalisty, kterou ovšem konkrétněji nerozvádí. O kontextuálním zasazení mezi regionální autory píše i Eva Klíčová. Recenze Michala Šandy představuje protichůdnou literárně kritickou tendenci v českém prostředí a působí z reflexí nejrozporuplněji. Autor v ní předkládá spíše svůj vlastní románový vkus než případnost stavby Hájičkova románu. Šanda tak dílo nesoudí ze své vlastní podstaty.

Celkově lze o kritických textech *Rybí krve* tvrdit, že většina kritiků a recenzentů včetně výhrad Pavla Janouška považuje Hájičkův styl za funkční. V Janouškově textu vyniká snaha o zasazení románu do kontextu zahraničních literatur s motivem přehrady. Zajímavě působí Janouškův postřeh o soudobém literárním vkusu, který se dle něj podílel na pozitivních ohlasech Hájičkova díla. Výrazněji se tyto tendence odrážejí v textech Evy Klíčové. Klíčová Hájička označila slovy „mistr komorního dramatu“ a zároveň se vymezuje vůči soudobé „postmodernistické“ produkci. Pomyslný střed a neutrální nazírání na Hájičkův román zabírá opět Jiří Peňás, který se na rozdíl od Klíčové (a dalších) explicitně nevyjadřuje jako bojovník za realistický román. Peňásova kritika se vyznačuje přesahem v úvaze o roli společenského románu ve společnosti. Obsáhlejší pohled na *Rybí krev* nabízí Marta Ljubková, jejíž názor se přibližuje pohledu Janouška. Její práce se srovnáním se zahraniční tvorbou pokouší objektivněji vyjádřit k soudobému k českému literárně kritickému diskurzu a řadí Hájičkovu dílo k literárnímu střednímu proudu. Výjimečnost práce Ljubkové tvoří i stavba textu založeném na přímém dokazování svých tvrzení pomocí ukázek z textu či konkrétnímu obsahu *Rybí krve*.

Zajímavé jsou předpovědi několika autorů o dalším vítězství v ceně Magnesia litera. Že by měla kniha získat alespoň nominaci si myslí Klára Kubíčková, s ní souhlasí Martina Macáková.²²⁰²²¹

V hodnocení se má reflexe shoduje s ostatními v tématu neukotvenosti stejně jako v odmítnutí románu jako ekologického pamfletu.

²²⁰ KUBÍČKOVÁ, Klára. Výborný příběh ve stínu Temelínu: Román Jiřího Hájička *Rybí krev* je kronikou, která má díky dokonalému tématu i literárním kvalitám našlápnuto k Magnesii liteře. *Mladá fronta Dnes*. 2012, roč. 23, č. 135, s 27.

²²¹ MACÁKOVÁ, Martina Siwek. Hájiček, Jiří: *Rybí krev*. *iLiteratura.cz*. [online] 4.7.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30307/hajicek-jiri-rybi-krev>

9. Interpretace románu *Dešťová hůl*

Román *Dešťová hůl* vydalo nakladatelství *Host* v roce 2016. Byla oceněna jako *Knih*a roku *Lidových novin* za tentýž rok.²²²

Hlavní hrdina románu Zbyněk Polecký je muž středního věku a trpí nespavostí. Pracuje na katastrálním úřadě a jeho omezený sociální, pracovní i bezdětný život s partnerkou Terezou upadl do stereotypu. Z něj Zbyňka vytrhává jeho první vesnická láska Bohuna, která ho prosí o radu při dědictví pozemků po jejím mentálně postiženém strýci Tondovi. Postupně Zbyněk odhaluje, že pozemek na Tondovi vymohl vesnický klan pod vedením místního starosty Rajtara a jeho zetě Rehy, kteří díky machinacím na obecním úřadě (účelové změně územního plánu) proměnili ornou půdu na cenné stavební parcely. Při snaze o spravedlivé řešení situace se Zbyněk odcizuje od své ženy Terezy, která ho posléze kvůli podezření z nevěry vyhazuje z domu. Aby Zbyněk dokázal, že podpis, kterým Tonda údajně prodal své pozemky, nebyl pravý, vplíží se do jeho starého domova, kde nachází ukryté peníze, které starosta Tondovi zaplatil, a dokumenty s Tondovým písmem. V závěru se Zbyněk usmiřuje se svou ženou, věnuje Tondovy peníze Bohuně na opravu domova a podává žalobu na obecní úřad.

Příběh románu je tvořen několika rovinami. První a nejvýraznější rovina románu obsahuje existenciální prožívání současnosti spojené s krizí středního věku. Druhou tvoří zápletka s detektivním půdorysem.

Hlavní hrdina Zbyněk zaznamenává od přechozích Hájičkových románů posun od člověka na okraji společenství a idealisty k zajištěnému člověku středních let, který ideály zasunul do pozadí a sní o tajemné krajině Špicberků. I tento hrdina však stejně jako předchozí postavy vybočuje ze středního proudu. Omezeným sociálním životem a marně bezdětným vztahem. K tomu se přidává krize středního věku a pocit nenaplnění, jehož příčinu však Zbyněk nevidí. „Co mě zabíjí? Nedokážu to říct. Neumím to nikomu vysvětlit. Co to je, co mě ničí? Zabíjí mě veliké nic“²²³ Jediné, co dokáže v této části knihy hrdinu uspat, je ojedinělé vybočení ze stereotypu a fyzická námaha.

V závěru první části knihy vytrhává ze zaběhaného koloběhu událostí Zbyňka jeho první vesnická láska Bohuna. Do jednodlitých úvah hrdiny při nespavosti pronikají vzpomínky

²²² *Knihy*. In: *Jiří Hájiček.info* [online]. [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: http://www.hajicek.info/3_knihy.html

²²³ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno: Host, 2016. s. 29

na „ztracený ráj“ Zbyňkova dětství a dospívání, které hlavní hrdina konfrontuje se současností Lešic a Bohunina stavení, které se rozpadá. „Víš, Zbyňku, to, cos tu ve vsi zažil kdysi s náma, to byly vlastně idylický časy, i když to občas stálo pěkně za hovno.“²²⁴ V průběhu vyšetřování problémů s Bohuniným dědictvím se Zbyněk upíná k postavě Fučíka Kudličky, barokního kacíře, mýtické postavy, která údajně vzlétla dříve než bratři Montgolfierové. „Jsem muž, který hledá křídla, řekl si nahlas sám ve své kanceláři.“²²⁵ Toto osobní uvědomění přichází ve chvíli, kdy Zbyněk vyhláší „válku“ vesnickému klanu Rajtarů s mafiánskými sklony.

Třetí část knihy *Dešťová hůl* se vyostřuje nejen dramaticky, ale i výrazově a postavy nabývají symbolických tváří. Nejvíce je to patrné ve scéně na maškarním bále (Zbyněk – indián, Reha – kovboj), ale také u postavy Terezy, která si pro vyřešení stále neuspokojivější partnerské situace navleče kostým s andělskými křídly. Magický předmět indiánské dešťové hole se pak snoubí s téměř zázračným nalezením peněz mentálně zpožděného strýce Tondy i lyrickým obrazem stromořadí představujícím jihočeskou povahu prostřednictvím sedláků, komunistických agitátorů, kacířů, církve i židovských předků.

Kompozice díla a děj se odráží i v promyšleném využití ročních dob, počasí a prostředí. Podzim a zima na blatech se svou pochmurností odrážejí vnitřní pochody hlavního hrdiny. V posledním dramatickém střetu padá déšť, po šťastném nalezení Tondových peněz liják ustává a v závěru blížícímu se happyendu přichází opět jaro.

Celé dílo protíná téma půdy. Nahlíží se postupně ze sterilního a odosobněného pohledu pozemkového úřadu, romantickým pohledem indiánské víry, že půda patří všem, a nakonec rodinným, dědičným pohledem, který v sobě obsahuje nejen bezprostřední vzpomínky vlastníků, ale také dlouhou historickou kontinuitu, ze které vycházejí lidské kořeny.

Celkově se u románu jedná o kompozičně velice propracované dílo, které nenápadně rozvíjí několik hlavních témat i hlavního hrdinu. Vývojem ovšem neprochází kromě hlavního hrdiny další hlavní postavy, Tereza a Bohuna. Ty spíše zobrazují kontrast města a vesnice,

²²⁴ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno: Host, 2016. s. 66

²²⁵ Ibid. s. 143

či dvou životních přístupů a povah, které tvoří Zbyňkovi kontakt s minulostí a současností.

9.1 Kritické reflexe románu *Dešťová hůl*

Ze zkoumaných reflexí a autorů pokračuje v soustavné kritice románu pouze Pavel Janoušek v *Tvaru* a Marta Ljubková v *Souvislostech*. V *Revolver Revue* Hájíčka opět reflektuje Marek Vajchr. Jiřího Peňase, který od počátku roku 2016 působí v internetovém deníku *Echo24*, nahrazuje v *Lidových novinách* Josef Chuchma. K hlubší kritické reflexi se navrácí obtýdeník *A2*. Delší text nabízí taktéž *Respekt*. Recenze románu *Dešťová hůl* protínají především úvahy o Hájíčkově talentu a naturelu a sejetí jeho „volné venkovské trilogie“.

Posun ve své kritice zaznamenává Pavel Janoušek. Spatřuje kontinuitu mezi Hájíčkovými předchozími romány. Vrací se k dle něj efektní detektivní zápletce *Selského baroka*, která vnucovala ideově správné téma a vznikla tak „myšlenkově plochá ilustrace předem dané teze.“²²⁶ I když tvrdí, že Hájíček doslova „replikoval syžet“ *Selského baroka*, uznává, že s ním autor tentokrát pracoval uvážlivěji – použil jej jako funkční pozadí pro vykreslení života hlavního hrdiny, životní pocitů muže ve středních letech nesrovnaného s okolním světem.²²⁷ *Dešťovou hůl* vnímá Janoušek spíše než jako dynamický příběh jako statický záznam nejistot tak, jak je generuje naše nejistá přítomnost.²²⁸ Janoušek se pozastavuje i nad šťastným závěrem knihy, kdy hlavní hrdina šťastně odhalí důkazy proti starostovu mafiánskému klanu: „Tento závěrečný obrat je zjevně trik jako zvuk deště v magické holi. Jen nevím, zda jej iniciovala snaha vyhovět čtenářské potřebě happyendu, anebo vyrůstá z vnitřní potřeby přece jenom v dnešním světě najít něco, o co by se dalo opřít. Tak proč neuvěřit ve spásnou náhodu či v naději, že všichni lidé nemusejí být svině?“²²⁹ Poslední výraznější aspekt Janouškovy reflexe tvoří zamyšlení se nad Hájíčkovým stylem. Janoušek přisuzuje Hájíčkovu naturelu spíše než román žánr povídky. Svůj soud odůvodňuje tím, jak už podobně píše u kritiky *Selského baroka*, že Hájíček „zjevně nepatří mezi spisovatele-myslitele, kteří jsou schopni prostřednictvím literatury podnikat hlubinné myšlenkové, filosofické a sociální sondy.“²³⁰ Na rozdíl od *Selského baroka* a *Rybí krve* však Janoušek přidává i pozitivní pohled na Hájíčkovu tvorbu: „(...) zato ale umí jako nikdo jiný postihnout

²²⁶ JANOUŠEK, Pavel. Jiří Hájíček: Dešťová hůl. *Tvar*. 2017, roč. 28, č. 1, s. 2.

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Ibid.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ Ibid.

a vyjádřit rozmanité stavy lidské mysli. Ony bolestné okamžiky, kdy se teď a tady marně snažíme pochopit nejen ty druhé, ale i sebe sama.“²³¹

S Janouškem zaujímá podobný názor Vít Schmarz v *Respektu*. I on tvrdí, že se dějovým půdorysem přibližuje *Selskýmu baroku*. „Motiv kronik a starých dokumentů ze *Selského baroka* nahrazuje modernější on-line vyhledávání v katastrálních mapách a rozkrývání pozemkových smluv, ale vyznění zůstává velmi podobné.“²³² I Schmarz si všímá změny ohniska od tématu velkých dějin spíše k intimnějšimu výrazu, za hlavní ohnisko považuje krize hlavní postavy, její letargii a ztrátu motivace.²³³ Román pak považuje kritik za logické vyústění *Selského baroka* a *Rybí krve*, které spojuje „postava kráčející proti proudu času a bezmála detektivně rozkrývající mysteria minulosti“ a „zdánlivě idylická krajina.“²³⁴ Schmarzovy kritické komentáře směřují k doslovnosti jistých pasáží v díle, opakování motivů nastolených v pozadí. „A nabízí se i otázka, zda je třeba hořce vtipný komentář v podobě Zbyňkovy fascinace postavou průkopníka aviatiky Víta Fučíka Kudličky ještě podtrhovat opakovanými povzdechy ‚jsem muž, který hledá křídla‘.“²³⁵ Schmarz také postihuje nové střídání vypravěčských perspektiv (ich-forma střídá er-formu apod.), které dle kritika posiluje „dojem rozkolísanosti, nejistoty a unikavosti, který Zbyňkovo tažení za spravedlností a naplněním provází.“²³⁶ Hlavní postavu Zbyňka považuje Schmarz za rozporuplnou postavu, jako příklad uvádí její příklon ke konspiračním teoriím, nezájem o veřejné dění či ignorování případů, které jsou závažnější než machinace s pozemkem jeho první lásky. „Jeho počínání je tak v jádru sobecké a destruktivní. Jeho boj je stejně málo ‚morální‘ jako promyšlený, představuje spíše okamžitý impulz a gesto odporu proti sílícímu vnitřnímu zmaru.“²³⁷

Kritičtější pohled na oprávněnost motivace hlavní postavy nabízí Josef Chuchma v *Lidových novinách*. „Motivace, proč se Zbyňek s vehemencí, která přivodí i krizi mezi ním a Terezou a udivuje i irituje jinak velmi mu nakloněného nadřízeného v práci Štefku, není úplně jasná,

²³¹ Ibid.

²³² SCHMARZ, Vít. Půda mizící pod nohama: Jiří Hájiček zakončuje volnou vesnickou trilogii svým nejlepším románem. *Respekt*. 2016, roč. 27, č. 44, s. 56.

²³³ Ibid.

²³⁴ Ibid.

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Ibid.

či přesněji – přesvědčivá.“²³⁸ Pro Chuchmu nepřestává být motivace hlavního hrdiny problémem. Podle něj se čtenář nedozví, proč Zbyněk vstupuje do souboje s bezprávím a nabízí otázku, zda se Zbyněk po období své kariéry nesetkal s horšími zločiny. „Dokonce se dá říci, že s přibývajícimi kapitolami je Zbyňkova posedlost kauzou spíše větší než menší otázkou.“²³⁹ Chuchma se kriticky opírá i do charakterové vlastnosti Zbyňka – důvěry konspiračním teoriím – a jako jediný z recenzentů a kritiků se ptá po jejich oprávnění. „Zbyňkovo vnímání v nějakém širším horizontu se smrskává na snění o severských ledových krajinách, zřejmě jakýchsi oázách čistoty a ticha. Konspirativní nerv během vyprávění jako kdyby odumřel.“²⁴⁰ Za další problém považuje kritik zredukování pohledu na Zbyňkovu minulost a tím způsobené další oslabení motivace hlavního hrdiny.

V zaměření na postavy a jejich motivaci zůstává Chuchma v převážné části kritiky. Po analýze Zbyňka vyzdvihuje postavu Bohuny, která je dle něj nejplastičtější, „fatálně vklíněná do venkovského prostředí a příbuzenských kleští a pastí.“²⁴¹, tudíž se jí „dá rozumět naprosto.“²⁴² Třetí hlavní postavu ovšem kritik opět nechválí. „Třetí určující postavu románu – spisovatel učinil obrázkem, postrádáme u ní... jak to nazvat? – tělesnost i duši zároveň.“²⁴³ Postavu Terezy vypravěč, píše kritik, spíše pouze nahlíží.²⁴⁴

Podobný pohled na postavu Terezy zastává Marta Ljubková v *Souvislostech*. Terezu popisuje Ljubková slovy: „doslova netělesná, umělá, ryzí konstrukt či představa, víc typ, který má posloužit celkovému záměru.“²⁴⁵ Protiklad Terezy tvoří dle Ljubkové postava Bohuny. V ní spatřuje kritička spisovatelovu postavu vesnické ženy známé již z *Rybí krve*: „Ten fundament, ta zemitost, ale i opotřebovanost, smutek, praktičnost – chce se zvolat, toje tak ‚hájičkovské‘, to je ten důvod, proč obdivujeme autorovu schopnost popsat současný venkov.“²⁴⁶ Na rozdíl od Chuchmy považuje však Ljubková i postavu Bohuny za pouhý katalyzátor děje. Jako hlavní přednost děje vyzdvihuje kritička hlavní postavu a obohacení

²³⁸ CHUCHMA, Josef. Kdo chce Hájička bít, hůl si najde. Vychází nový román oceňovaného spisovatele. *Lidové noviny* [online] 18.12.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kdo-chce-hajicka-bit-hul-si-najde-dn0-/kultura.aspx?c=A161215_094128_ln_kultura_hep

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ CHUCHMA, Josef. Kdo chce Hájička bít, hůl si najde. Vychází nový román oceňovaného spisovatele. *Lidové noviny* [online] 18.12.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kdo-chce-hajicka-bit-hul-si-najde-dn0-/kultura.aspx?c=A161215_094128_ln_kultura_hep

²⁴¹ Ibid.

²⁴² Ibid.

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ LJUBKOVÁ, Marta. Na hranici solidnosti, *Souvislosti* [online] 2017, roč. 29, č. 1 [cit. 2018-07-25].

Dostupné z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=2067>

²⁴⁶ Ibid.

Hájíčková vzhledu do ní pomocí experimentů se stavbou textu, prolínání ich- a er-formy a menší důraz na dialogy, které „tedy jeho silnou stránkou naopak příliš nejsou.“²⁴⁷

Bohunu a Terezu považuje Marek Vajchr v *Revolver Revue* za personifikace kontrastu venkovského a městského životního stylu. Kritik ovšem dodává, že se zde nejedná o černobílé nastínění postav.²⁴⁸ Na postavy a děj nahlíží Vajchr především z hlediska žánru. Vajchr zasazuje *Dešťovou hůl* blízko k próze tradičního stříhu „o vývoji charakterního hrdiny, který svůj nenaplněný život dokáže obrodit zápasem za spravedlivou věc.“²⁴⁹ K odlehčení a strávení (jak uvádí Vajchr) poselství autor používá přimíchání „ingredience čtivějších žánrů, detektivky, pohádky, i jakési vlídné parodie na western.“²⁵⁰ Kniha bez pejorativního označení ve Vajchrově pohledu „ve výsledku připomíná foglarovku pro poněkud odrostlejšího čtenáře.“²⁵¹

Unikátní postřeh nabízí Vajchr, když srovnává Hájíčkovu dílo s televizním seriálem HBO *Pustina*.²⁵² Se seriálem pojí spisovatelovo dílo prostředí i popsání machinací v mafiánském prostředí. Na rozdíl od televizních tvůrců nesází dle kritika autor na „okate vděčné efekty.“²⁵³ Oproti „nevypočitatelně jurodivým“ či „chladně maniakálním“ postavám v *Pustině* pojmenovává Vajchr Hájíčkovy postavy jako „všední až k banálnosti, kterou jen tu a tam oživí nějaký svérázný, nezřídka bezděčně komický rys.“²⁵⁴ Mezi další rysy Vajchrova textu, které vynikají mezi ostatními reflexemi, lze počítat jeho připodobnění děje *Dešťové hole* k archetypálnímu příběhu nemocného krále, ženy zasvětitelky a vesnického prošťáčka (toho tvoří Bohunin nedostatečný strýc Tonda).²⁵⁵ „V rovině mytologického či pohádkového příběhu s mravním ponaučením je Tondovi rovněž dopřán happy end, ovšem

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ VAJCHR, Marek. Možnosti nostalgie. *Revolver Revue*. 2017, roč. 56, č.106, s. 172-173.

²⁴⁹ VAJCHR, Marek. Možnosti nostalgie. *Revolver Revue*. 2017, roč. 56, č.106, s. 172.

²⁵⁰ Ibid.

²⁵¹ Ibid.

²⁵² „Zločin, který rozhodujícím způsobem zasáhne do životů všech zúčastněných, stojí na počátku dramatické minisérie HBO Europe, *Pustina*. Když se starostka severočeské vesnice Hana Sikorová ocitne na vrcholu svého boje proti velké těžební společnosti nabízející obyvatelům obce vysoké odstupné výměnou za opuštění jejich domovů postavených na ložiscích hnědého uhlí, zmizí její čtrnáctiletá dcera Míša. Pátrání po dceři Hanu po letech mírumilovného soužití s ostatními přivede k pochybnostem ohledně celé komunity, která se pod vlivem událostí začíná rozpadat a ukazovat svou pravou tvář. Objasňování záhady příběhu rozvětňuje do několika prolínajících se dějových linií, gradujících do nečekaných souvislostí.“ (HBO Europe) IN: *Pustina. HBO* [online]. c2018 [cit. 2018-07-28]. Dostupné z: <https://www.hbo.cz/series/pustina>

²⁵³ VAJCHR, Marek. Možnosti nostalgie. *Revolver Revue*. 2017, roč. 56, č.106, s. 172.

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Ibid. s. 173.

jen posmrtný: vyjde najevo, že právě on byl skutečným strážcem pokladu.“²⁵⁶

Kritik považuje za sympatickou Hájičkovu inklinaci „navracet současnému románu jeho někdejší váhu“, v současném kontextu české literatury Hájičkovi přisuzuje unikátní místo. Vajchr se vyhýbá pojmu postmodernismus, kriticky nazírá spíše obsah jiných děl literárního kontextu, když uvádí, že na rozdíl od svých mladších literárních kolegů na sebe Hájiček neupozorňuje „okate alternativní morálkou ani více či méně obratným relativizováním.“²⁵⁷ Oproti těmto tendencím upozorňuje Hájiček na „staré dobré hodnoty“, pravdomluvnost, respekt k hendikepovaným a vyznačuje se dle Vajchra „průzračností etických důrazů“.²⁵⁸ V soudu o Hájičkově talentu se Vajchr dostává do protikladu k Pavlu Janouškovi. Zatímco Janoušek přisuzuje spisovatelově přirozenosti spíše povídku (viz výše), Vajchr zastává názor opačný: „Nosnost Hájičkova popisného jazyka je těsně provázána s neuspěchaným rytmem vyprávění, jež lze i s patřičnými prodlevami pocítit a ocenit jedině na ploše románu; je již zjevné, že Hájičkův prozaický naturel dochází plnějšiho uplatnění v románu než v rozměru povídky zpřítomňující zpravidla jen těkavou náladu momentálních situací.“²⁵⁹

Fúzi Janouškova a Vajchrova soudu o Hájičkově naturelu přináší Pavel Horký v *Tvaru*. „Připadá mi, že v *Dešťové holi* se snoubí to nejlepší ze spisovatelových povídek (tematizace rodinných vztahů, touhy po štěstí a harmonii, střídání okamžiků jasu s temnějšími momenty, vystižení koloritu jihočeského venkova) s vyzráváním autorovy románové poetiky, v níž psychologický ponor převažuje nad řemeslností, o kterou se Hájiček mohl opřít vždy a (v dobrém slova smyslu) i zde.“²⁶⁰ V soudu o vydařenosti románu „volné vesnické trilogie“ Horký na rozdíl od Janouška upřednostňuje *Selský baroko* s „kompozičně zvládnutým detektivním půdorysem“ a „dovednou rekonstrukcí zlých časů“ před *Rybí krví*, která dle kritika trpí těž vypravěčskou těžkopádností a snaha o vybudování napětí v něm působí uměle.²⁶¹ Horký zmiňuje v *Rybí krvi* i absenci ironické distance. V *Dešťové holi* se jí Hájičkovi ovšem očima Horkého vybudovat daří, stejně jako v autorových předchozích povídkách. Horký nicméně podotýká, že se nejedná o ironii vyostřenou, kterou nepovažuje za součást Hájičkova stylu. Přesto ironii a humor vyzdvihuje jako hlavní přednost románu, čímž se vymyká ostatním reflexím. Horký pozitivně hodnotí i dějinnou nejednoznačnost

²⁵⁶ Ibid. s. 173.

²⁵⁷ Ibid. s. 173.

²⁵⁸ VAJCHR, Marek. Možnosti nostalgie. *Revolver Revue*. 2017, roč. 56, č.106, s. 173.

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ HORKÝ, Pavel. Dosud nejlepší román Jiřího Hájička. *Tvar*. 2017, roč. 28, č. 3, s. 3.

²⁶¹ Ibid.

v díle: „Hájíček se v exkurzech do historie vyhýbá černobílému vidění: při zmiňování utrpených křivd relativizuje častou představu o tom, že v činných složkách totalitní moci, fašistické i komunistické, byli vždy jen zlí a krutí lidé.“²⁶² Jako Vajchr i Horký chválí autorovu uměřenost, absenci přehnané expresivity a nevěrohodné patologičnosti.²⁶³ Jako jeden z klíčových motivů označuje Horký vlastnictví půdy a neukotvenost hlavního hrdiny.

Půdu jako významově silně zatížený motiv vnímá Michaela Bečková v tomtéž čísle *Tvaru* a tvoří jedno z hlavní témat její práce. Půda představuje dle kritičky „jakéhosi nositele paměti a zprostředkovatele minulosti“, aspekt překračující lidský život, který zároveň zavazuje k zodpovědnosti k budoucnosti.²⁶⁴ V druhé rovině znamenají pro Bečkovou cesty za půdou vzpomínky konstituující intimní prožívání hrdinů. V neposlední řadě je půda/konkrétní místo dle Bečkové „v Hájíčkově fikčním světě mimo jiné i podmínkou toho, aby člověk mohl zapustit kořeny, a stát se tak stabilním a morálně pevným ve světě postaveném na bytí v přítomnosti.“²⁶⁵ (totožný názor vyjadřuje na serveru *iLiteratura.cz* Markéta Kittlová.²⁶⁶) Jako společný jmenovatel Hájíčkovy volné vesnické trilogie považuje Bečková „poznání minulosti a její přijetí“ jako možnost pochopení sebe sama a věnování smyslu své existenci.²⁶⁷

Prvek hledání identity v Hájíčkově románu zmiňuje i Petr Andreas v čtrnáctideníku *A2* a promítá jej do tuzemské románové tvorby. Identitu dle něj „– nejčastěji v retrospekci – ohledává tolik současných prozaiků, že je možné mluvit o vlně.“²⁶⁸ Kritik shledává, že Hájíček „vypovídá o opomíjené vrstvě naší identity, o nejosobnějších hodnotách a vztazích, které můžeme s jistotou počítat mezi takzvané tradiční – přes jednu až tři generace narazí na venkovské předky většina obyvatel českých měst.“²⁶⁹

Andreas označuje Hájíčka za „nejpřesvědčivějšího vykladače poměrů dnešního venkova“ a vyzdvihuje taktéž autorovu stále rostoucí uměleckou vyzrálost.²⁷⁰ I Andreas si jako

²⁶² Ibid.

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ BEČKOVÁ, Michaela. Odkrývání vrstev. *Tvar*. 2017, roč. 28, č. 3, s. 3.

²⁶⁵ Ibid. s. 19.

²⁶⁶ „Metafora půdy se tak klene nad celým příběhem a spojuje jeho obecnou rovinu s tou výsostně individuální. Půda jako grunt, zdroj obživy a zázemí, o které člověk vinou dějinných zvrátů přichází, ale také jako smysluplnost existence, o níž je občas potřeba bojovat.“ In: KITTLOVÁ, Markéta. Čí(m) může být půda. *iLiteratura.cz*. [online] 13.10.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/37181/hajicek-jiri-destova-hul>

²⁶⁷ BEČKOVÁ, Michaela. Odkrývání vrstev. *Tvar*. 2017, roč. 28, č. 3, s. 19.

²⁶⁸ ANDREAS, Petr. Všichni jsme venkované. *A2*. 2017, roč. 13, č. 7, s. 4.

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ Ibid.

Janoušek všímá, že Hájiček obohatil tvůrčí postup o detektivní zápletky a promyšlené kompozice: „Mimo složité a pošramocené vztahy mezi příbuznými a sousedy se ústřední téma působivě rozevírá také v psychologické drobnokresbě hlavního hrdiny.“²⁷¹ Díky tomu kritik vyvozuje, že na rozdíl od *Selského baroka* a *Rybí krve*, kde poselství vyplývalo z děje „nabízí *Dešťová hůl* daleko zřetelnější a univerzálnější symbolické přesahy.“²⁷²

Jediný laciný moment románu vidí Andreas v přílišném zdůrazňování středostavovské zabezpečení.²⁷³ Jinak kritik u autora pozitivně hodnotí „hluboce lidský tón“ vyprávění, skromnost, citlivost, vysvětlování logiky chování postav, které se tím jeví jako přirozené a realistické bez použití dějových zkratk.²⁷⁴

Hájička považuje Martin Vaněk v *Hostu* za „v české próze ojedinělý zjev, kterému se jednoduše daří napsat zajímavý a poutavý příběh, koncepčně pevně ukotvený v české literární tradici (realistický román, venkovský román).“²⁷⁵ Hájiček dle Vaňka udržuje povědomí o venkově jako vlastním světě, jenž se řídí jinými pravidly. Autora pak kritik staví do základního střeoevropského židovsko-křesťanského vidění světa, založeného na vztahu k půdě a pomoci bližnímu.²⁷⁶

Z recenzí v novinách vyniká kromě Chuchmy mírněji soud Radima Kopáče v *Mladé frontě Dnes*. Kopáč se vyjadřuje k Hájičkově volné trilogii prostřednictvím kontrastu města a vesnice jako symbolů přítomného a minulého času. „Klíčem ke všem titulům Hájičkovy trilogie je pak postupné kutání na vytěsněném motivu – na podvodu, křivdě nebo lži, k níž je třeba se probít občas až detektivním způsobem.“²⁷⁷

Malý prostor dává zaniknout recenzi Lucie Zelinkové pro *Právo* (potažmo *Novinky.cz*), která zmiňuje pouze Hájičkovu nevtíravou angažovanost a všímá si motivu neukotvenosti.²⁷⁸ Podobně málo vypovídá text Ivana Hartmana v *Hospodářských novinách*.

Z reflexí *Dešťové hole* patrně nejvíce vynikají práce Michaely Bečkové, Pavla Janouška

²⁷¹ Ibid.

²⁷² Ibid.

²⁷³ ANDREAS, Petr. Všichni jsme venkované. *A2*. 2017, roč. 13, č. 7, s. 4.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ VANĚK, Martin. Úzkost střední třídy. *Host*. 2016, roč. 32, č. 8, s. 73.

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ KOPÁČ, Radim. Kniha roku. Hájičkova novinka šumí naléhavě jak déšť. *Mladá fronta Dnes* [online] 13.11.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/destova-hul-recenze-04b-/literatura.aspx?c=A161111_124138_literatura_ts

²⁷⁸ ZELINKOVÁ, Lucie. Hájiček přesunul venkovský neklid do současnosti. *Novinky.cz* [online] 25.11.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/421746-recenze-hajicek-presunul-venkovsky-neklid-do-soucasnosti.html>

a Marka Vajchra. Bečková důkladně analyzuje klíčové téma půdy, které se prolíná celým dílem a otevírá další témata a motivy, jako např. neukotvenost, paměť, smysl existence, identita atd. Pavel Janoušek zůstává ve svém názoru na Hájička konzistentní, systematicky hodnotí spisovatelův vývoj a logicky a obhájitelně soudí i autorův styl a poetiku. Marek Vajchr se jako jediný snaží hlouběji zabývat žánrovým uchopením Hájičkova díla, kterým se zabýval již u *Selského baroka*. Kontextualizace se v textech objevuje pouze obecná. Autoři (včetně Vajchra) opět Hájičkovi přiřkli unikátní postavení v českém literárním kontextu, uměřenost a klasické vyprávění zbavené expresivity.

Zajímavě působí protichůdné názory Pavla Janouška a Marka Vajchra na Hájičkův prozaický naturel. Oba kritici však svůj názor zdůvodňují. Janoušek pro román požaduje hlubší sociální a filosofickou sondu, Vajchr hlubší psychologický ponor, který dle něj není možný na ploše povídky.

V reflexích nacházejí autoři až na Josefa Chuchmu shodu v hlavním hrdinovi, jehož pro hlubší ponor umocněný střídáním vypravěčských perspektiv považují za věrohodného stejně jako jeho existenciální problémy. I popis prostředí považují recenzenti a kritici za přesvědčivý a jako spisovatelovu pokračující přednost. Rozporuplnější názory se týkají ostatních hlavní postav, především Terezy. Vracejí se i výtky k malé pružnosti jazyka a problémy se stavbou dialogů.

Má vlastní interpretace se shoduje v nahlížení mnohoznačného tématu půdy a krize středního věku stejně jako (ne)propracovanosti hlavních postav.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na kritickou reflexi Hájičkovy románové trilogie. Kritické reflexe románu Jiřího Hájička ve sledovaných periodikách se vyznačují poměrně jednotným hodnocením Hájičkovy tvorby. Od rozporuplnějších a vyhraněnějších názorů na *Selský baroko* se kritici až na výjimky shodují o výjimečném, případně solitérním postavení Jiřího Hájička v českém literárním diskurzu. Označují ho jako tvůrce klasické společensky orientované literatury, jehož přednosti tvoří věrohodná popisnost a vhléd do stavu současného (jihočeského) venkova a maloměsta. V Hájičkově díle chválí kritici především mužské postavy, k ženským kladou napříč romány své výhrady. Stejně tak se vyhrazují vůči Hájičkovým slabým dialogům.

Skrze reflexe Hájičkova díla lze také vyzorovat literárně-kritické diskuze o tvaru a potřebě „velkého“ společenského románu. Lze do značné míry sledovat odklon od postmoderních textů ve prospěch klasických vyprávění s apelativním účinkem. Právě sklony české kritiky k ocenění klasického vyprávění vzbudily v několika kritických reflexích polemiku o tom, zda Hájičkova díla neslouží jen poptávce kritické obce (Janoušek, Ljubková). Oceňování Hájičkovy tvorby dle nich může souviset s absencí lepších či podobně zaměřených děl v českém literárním kontextu či absenci kvalitních přeložených románů ze zahraničí.

Z hlediska filozofické úvahy nad dílem vyčnívají ty, které se zaobírají stavem současné české vesnice poničené historickými ranami, opakujícího se tématu vytrhávání a znovunalézání kořenů/identity, které se těsně váže k vlastnictví půdy.

V kontextu venkovské prózy se autoři povětšinou vyhýbají spojování Hájičkovy tvorby s tradicí české venkovské prózy, výjimku tvoří sporadické odkazy k dílu například Jana Čepa. Román *Rybí krev* provází zasazování Hájička do kontextu českých (v textu Klíčové) a v případě Vojtěcha Varyše v *Týdnu* i rakouských regionalistů. Převážně ale kritici Hájičkovu tvorbu kladou do kontextu spisovatelových současných vrstevníků: nejvýrazněji Miloše Urbana (názory o ekologické neangažovanosti románu *Rybí krev* oproti románu *Hastrman*), dále převážně s nejmenovanými představiteli postmoderních tendencí v české literatuře. V několika reflexích (Peňás, Klíčová, Vajchr) zpodobňují autoři Hájičkovo dílo s tvorbou televizní.

Hájičkovu „volnou vesnickou trilogii“ hodnotí soustavně či vícekrát pouze několik autorů. Nejkonzistentnější v tomto ohledu je Pavel Janoušek a Marta Ljubková. Tito kritikové také

shodně zaujímají na Hájičkovu tvorbu výraznější pohled, ačkoliv svůj názor na autora Janoušek v průběhu let zmírňuje. Janoušek své soudy směřuje k propracovanosti a filozofické hloubce románového tématu, jeho kritika se proměňuje společně s posouváním Hájičkových románů do intimnějších témat. Ljubková hodnotí spisovatelovo dílo v recenzích, kde je soustavným prvkem textů snaha srovnávat spisovatelovy romány se soudobou českou či zahraniční tvorbou a v nichž je argumentační zdatnost často podkládána konkrétními ukázkami či aspekty díla. Specifickou formu kritiky si u *Selského baroka* a *Dešťové hole* buduje Marek Vajchr v *Revolver Revue*. Jeho přístup vystihuje zaměření na žánrové určení díla, ze kterého posléze čerpá své názory. Neutrálnější stanovisko si ponechává ve svých reflexích Jiří Peňás. Peňás ve sledovaných reflexích šetří explicitně hodnotícími výrazy či srovnáváním, ve svých pracích se spíše zabývá filozofickými otázkami s díly spojenými. Celkově nelze říci, že by sledovaní autoři do značné míry využívali formátu PR-recenzí, málokdy se dopouštějí striktně subjektivního hodnocení (kromě Jungmanna a především Šandy), reflexím však často schází podložení argumenty (i když je třeba podotknout, že ve styčných bodech díla docházejí kritici a recenzenti často ke shodě).

Několik názorových průsečíků jsem s reflexemi našel i ve srovnání s vlastními interpretacemi Hájičkova díla. U *Selského baroka* shodu na motivovanosti románu a Hájičkově paralelismu, u *Rybí krve* v hlavním tématu románu vykořenění a odpuštění, a u *Dešťové hole* taktéž téma půdy a absence vývoje ženských postav. Ani v dalších částech textů mé interpretace výrazně nevybočují oproti soudobým interpretacím a soudům. Zpětným pohledem schází i mým vlastním interpretacím větší argumentační síla.

Summary

The critical reflections of mostly review Hájiček's work to a certain extent in a similar fashion. From more divided opinions on *Selský baroko* the critique views Hájiček as a writer with a unique position in czech literary discourse, mostly acclaiming author's ability of literary depiction and a deep knowledge of czech rural area. Main characters usually receive a positive review, whereas female ones are often criticized throughtout his work. The ability to form a believable dialogue is also questioned.

Throughout the reviews we can observe a tendency for critical discussions about the form

and the need of a „great“ social novel. Some works display a tendency to place Hájíček's work into opposition to postmodern tendencies in the Czech critical discourse. They motivate a few opposing viewpoints (Janoušek, Ljubková) questioning whether the positive reception of author's work does not serve only as a pleasing of the Czech critics' taste, or the appraisal stems from the lack of other similar or solid novel works in the Czech literary space.

The recurring themes of the reviews could be named as the state of the contemporary Czech village struck by numerous historical catastrophes and seeking and losing of an identity, which is strongly connected to a land ownership.

More than to his rural novel predecessors Hájíček is more often compared to contemporary novelists, also focused on regionalism (Balabán, Rudiš, etc.), to Miloš Urban and broadly other authors when comparing theirs and Hájíček's style. Interesting is the occurrence of comparison between Hájíček's and television work.

Only a handful of critiques review the novels continually (Janoušek, Ljubková). Both of them tend to be more critical to Hájíček's work. Janoušek bases his reviews on the theme and its depth, Ljubková focuses on comparing Hájíček with contemporary literary field and basing her stances on more concrete and fact-based points. The approach of Marek Vajchr is specific in viewing the work through a genre and then reaching his verdict. Jiří Peňás tends to write about the philosophical reach, being less explicit when evaluating the work. Generally speaking, most of the reviews do not use a strictly subjective viewpoint, and do not use the genre of „PR-review“. On the other hand reviews mostly lack an argument basis (even so, they often reach a similar result). My own reviews do not differ from other reviews dramatically, noting some of the same aspect of the work, meeting several reviews' opinion.

Použitá literatura

Primární:

Knihy:

HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno: Host, 2005. ISBN 80-7294-164-X.

HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-639-6.

HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-773-8.

Sekundární:

Knihy:

BALAŠTÍK, Miroslav. *Literatura v čase lovců: rozhovory se spisovateli 1995-2015*. Brno: Host, 2015. ISBN 978-80-7491-408-9.

BLAŽÍČEK, Přemysl, ŠPIRIT, Michael, ed. *Kritika a interpretace*. Praha: Triáda, 2002. Paprsek (Triáda, Barrister & Principal), sv. 12. ISBN 80-86138-46-1.

ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno: Blok, 1968. Host do domu.

Dějiny české literatury. 1. vyd. Editor Jan MUKAŘOVSKÝ, autor úvodu Zdeněk PEŠAT, autor úvodu Eva STROHSOVÁ. Praha: Victoria Publishing, 1995, 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

EAGLETON, Terry. *Úvod do literární teorie*. Praha: Triáda, 2005. Paprsek (Triáda). ISBN 80-86138-72-0.

ECO, Umberto a Ladislav NAGY. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, c2004. ISBN 978-80-246-0740-5.

FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.

FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Přeložil Sylva FICOVÁ. Brno: Host, 2003. Teoretická knihovna, sv. 4. ISBN 80-7294-078-3.

GADAMER, Hans-Georg a Jan SOKOL. *Člověk a řeč: (výbor textů)*. Praha: Oikoymenh,

1999. Oikúmené. ISBN 80-86005-76-3.

JANOUSĚK, Pavel a Petr ČORNEJ, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1527-3.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce / osobnosti / základní pojmy*. Přeložil Aleš URVÁLEK, přeložil Zuzana ADAMOVÁ. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.

Časopisecké zdroje:

ANDREAS, Petr. Všichni jsme venkované. *A2*. 2017, roč. 13, č. 7, s. 4.

BARBORÍK, Vladimír. Predzjednaná problémovosť. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 17, s. 9.

BEČKOVÁ, Michaela. Odkrývání vrstev. *Tvar*. 2017, roč. 28, č. 3, s. 3, 19.

HAMAN, Aleš. Zaprášené příběhy o rozkulačování. *Lidové noviny*. 2005, roč. 18, č. 280, s. 18.

HORKÝ, Pavel. Dosud nejlepší román Jiřího Hájíčka. *Tvar*. 2017, roč. 28, č. 3, s. 3.

JANOUSĚK, Pavel. Jiří Hájíček: Rybí krev. *Tvar*. 2012, roč. 23, č. 11, s. 3.

JANOUSĚK, Pavel. Jiří Hájíček: Dešťová hůl. *Tvar*. 2017, roč. 28, č. 1, s. 2.

JUNGMANN, Milan. Selský baroko překvapivě dobré. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

JUŘÍKOVÁ, Eliška F. Co s tou kolektivizací? aneb. Případ zrádné Daniely. aneb. Boj o mamuta. *Host*. 2005, roč. 21, č. 8, s. 45-46.

KAPRÁLOVÁ, Dora. Tak trochu báchorka, přesto záslužná. *Mladá fronta Dnes*. 2005, roč. 16, č. 275, s. C/9.

KARFÍK, Vladimír. Hájíček pátrá po minulosti v jihočeské vsi. *Hospodářské noviny*. 2005, roč. 16, č. 229, s. 10.

KLÍČOVÁ, Eva. Ve znamení soustředěnosti. *Host*. 2012, roč. 28, č. 7, s. 66-67.

KOPÁČ, Radim. Padesátá léta, blondýnka a české baroko. *Právo*. 2005, roč. 15, č. 287, s. 18.

KOPÁČ, Radim. Hájíčková kniha roku šumí naléhavě jak déšť. *Mladá fronta Dnes*. 2016,

roč. 27, č. 265, s. 14.

KUBÍČKOVÁ, Klára. Výborný příběh ve stínu Temelínu: Román Jiřího Hájíčka Rybí krev je kronikou, která má díky dokonalému tématu i literárním kvalitám našlápnuto k Magnésii liteře. *Mladá fronta Dnes*. 2012, roč. 23, č. 135, s. 27.

LUKEŠ, Emil. Mezi nenávisť a tolerancí. *Tvar*. 2006, roč. 17, č. 5, s. 2.

PEŇÁS, Jiří. Vesnický román léta páně 2005. *Týden*. 2005, roč. 12, č. 48, s. 82.

PEŇÁS, Jiří. Mladá žena a Temelín. *Lidové noviny*. 2012, roč. 25, č. 132, s. 8.

PEŇÁS, Jiří. Jak se rozkládá vesnice. *Lidové noviny*. 2012, roč. 25, č. 293, s. 25.

SCHMARZ, Vít. Půda mizící pod nohama: Jiří Hájíček zakončuje volnou vesnickou trilogii svým nejlepším románem. *Respekt*. 2016, roč. 27, č. 44, s. 56.

SIROVÝ, Artur. Zločin a trest po jihočesku. *Literární noviny*. 2006, roč. 17, č. 17, s. 10.

VAJCHR, Marek. O fachmanech a jejich mezích. *Revolver Revue*. 2006, roč. 44, č. 62, s. 221-223.

VAJCHR, Marek. Možnosti nostalgie. *Revolver Revue*. 2017, roč. 56, č. 106, s. 172-173.

VANĚK, Martin. Úzkost střední třídy. *Host*. 2016, roč. 32, č. 8, s. 72-73.

VARYŠ, Vojtěch. Krev cezená Temelínem. *Týden*. 2012, roč. 19, č. 24, s. 66.

ZÍDEK, Petr. Malý velký román Jiřího Hájíčka. *Lidové noviny*. 2005, roč. 18, č. 301, s. 6.

Elektronické zdroje:

BÁRTU, Radim a Andrea ZAHRADNÍKOVÁ. Pátrá v archivech, píše si osnovy. Jiří Hájíček má rád, když je román pevně ukotvený. *Český rozhlas: České Budějovice* [online]. 11.9.2017 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/patra-v-archivech-pise-si-osnovy-jiri-hajicek-ma-rad-kdyz-je-roman-pevne-7039157>

BĚLUNKOVÁ, Libuše. Jiří Hájíček: Selský baroko. *A2*. [online] 2006, roč. 1, č. 8 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2005/8/minirecenze>

CERMANOVÁ, Anna. Teorie relativity historické viny. *iLiteratura.cz* [online] 2.3.2006 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/18717/hajicek-jiri-selsky-baroko-in-totemcz>

Hájíček.info [online]. c2009 [cit. 2018-07-27]. Dostupné z: <http://www.hajicek.info/>

HARTMAN, Ivan. Aristokracie české prózy snesla vejce. Vyšly nové romány od Stančíka, Hájička a Bočka. *Hospodářské noviny* [online] 13.10.2017 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65475110-stancik-andeli-vejce-hajicek-destova-hul-bocek-aristokratka-kniha-recenze>

CHUCHMA, Josef. Kdo chce Hájička bít, hůl si najde. Vychází nový román oceňovaného spisovatele. *Lidové noviny* [online] 18.12.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kdo-chce-hajicka-bit-hul-si-najde-dn0-/kultura.aspx?c=A161215_094128_in_kultura_hep

JANOUSEK, Pavel. Kritiku, snaž se, stejně za to můžeš ty!. *Ravt* [online]. 2017, ročník 2, číslo 3 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/kritiku-snaz-se-stejne-za-to-muzes-ty>

KOLÁŘOVÁ, Klára. Kritička Eva Klíčová o české literatuře: Hledá se někdo, kdo myslí. *Novinky.cz* [online]. 4.3.2015 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/363039-kriticka-eva-klicova-o-ceske-literature-hleda-se-nekdo-kdo-mysli.html>

KOPÁČ, Radim. Kniha roku. Hájičkova novinka šumí naléhavě jak déšť. *Mladá fronta Dnes* [online] 13.11.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/destova-hul-recenze-04b-/literatura.aspx?c=A161111_124138_literatura_ts

KOZÁKOVÁ, Markéta. Román téměř dokumentární. *A2*. [online] 2006, roč. 2, č. 3. [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2006/3/roman-temer-dokumentarni>

KITTLOVÁ, Markéta. Čí(m) může být půda. *iLiteratura.cz*. [online] 13.10.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/37181/hajicek-jiri-destova-hul>

KRÁL, Jiří T. Kopání do mrtvoly. *A2* [online]. 2008, ročník 4, číslo 13 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/13/kopani-do-mrtvoly>

Literární kritika – anketa 2013. *iLiteratura.cz* [online]. 1.9.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/31859/literarni-kritika-anketa-2013>

LJUBKOVÁ, Marta. Baroko a baroko. *Souvislosti*. [online] 2006, roč. 17, č. 1 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=426> LJUBKOVÁ, Marta. Nevzrušivý osud. *Souvislosti*. [online] 2012, roč. 24, č. 3 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z:

<http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1388>

LJUBKOVÁ, Marta. Na hranici solidnosti, *Souvislosti* [online] 2017, roč. 29, č. 1 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=2067>

MACÁKOVÁ, Martina Siwek. Hájiček, Jiří: Rybí krev. *iLiteratura.cz*. [online] 4.7.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30307/hajicek-jiri-rybi-krev>

MAREŠOVÁ, Milena M.. Návrat venkova v současné české próze očima britského bohemisty. *Český rozhlas - Vltava* [online]. 16.10.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/navrat-venkova-v-soucasne-ceske-proze-ocima-britskeho-bohemisty-5071236>

NĚMEC, Jan, Jana Šrámková, Ivana Myšková. Literární dílo nechápeme jako politickou tribunu. *Respekt* [online] 15.12.2013. Poslední změna 21.12.2013 [cit. 2018-07-24]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2013/51/literarni-dilo-nechapeme-jako-politickou-tribunu>

PALÁN, Aleš. Nový román Jiřího Hájička má od počátku rozměr antické tragédie. *Hospodářské noviny* [online] 18.6.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-56186520-rybi-krev>

STANĚK, Vojtěch. Historická paměť jako mince o více než dvou stranách. *iLiteratura*. [online] 2.3.2006 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/18721/hajicek-jiri-selsky-baroko>

ŠANDA, Michal. Nad knihou: Jakou barvu mělo to kolo?. *Novinky.cz* [online] 26.7.2012 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/273929-nad-knihou-jakou-barvu-melo-to-kolo.html>

ZELINKOVÁ, Lucie. Hájiček přesunul venkovský neklid do současnosti. *Novinky.cz* [online] 25.11.2016 [cit. 2018-07-25]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/421746-recenze-hajicek-presunul-venkovsky-neklid-do-soucasnosti.html>

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Liška Petr	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2016	
E-mail diplomantky/diplomanta: petr.liska77@seznam.cz	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika/prezenční	
Předpokládaný název práce v češtině: Románová tvorba Jiřího Hájíčka a její reflexe v médiích	
Předpokládaný název práce v angličtině: Jiří Hájíček's novel work and its reflection in media	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2018	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Tématem magisterské práce je zachycení vývoje mediální kritiky tří po sobě jdoucích vesnických románů jihočeského autora Jiřího Hájíčka: <i>Selský baroko</i> (2005), <i>Rybí krev</i> (2012), <i>Dešťová hůl</i> (2016). Dílo Jiřího Hájíčka už bylo několikrát zpracováno, nikoliv však z hlediska mediální reflexe v literárních a ostatních periodících.	
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cílem práce je zjistit, jakým způsobem je v českém prostředí, tedy v literárních periodících a médiích vnímána a reflektována románová tvorba Jiřího Hájíčka v rámci tzv. „vesnické trilogie“, jaký význam je jí přikládán a jak se proměňovala od vydání prvního románu trilogie. Výzkumné otázky se budou týkat problematiky zařazení tvorby Jiřího Hájíčka do současného literárního kontextu. Součástí práce by měl být i rozhovor s Jiřím Hájíčkem.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): Úvod 1)) Literární kritika a metodologie 2) Osobnost a tvorba Jiřího Hájíčka 3) Interpretace románů <i>Selský baroko</i> , <i>Rybí krev</i> , <i>Dešťová hůl</i> 4) Kritická recepce Hájíčkovy „vesnické trilogie“ 4.1) Kritická recepce románu <i>Selský baroko</i> 4.2) Kritická recepce románu <i>Rybí krev</i> 4.3) Kritická recepce románu <i>Dešťová hůl</i> 5) Rozhovor s Jiřím Hájíčkem 6) Závěr	
Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Tvar Host Literární noviny	

A2

Lidové noviny
Hospodářské noviny
Mladá fronta dnes
Revolver Revue
Respekt

Analyzované období: 1.1. 2005 – 31. 12. 2017

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kvalitativní analýza kritických textů, literární rešerše

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno: Host, 2005.

První román ze série tzv. „vesnické trilogie“ Jiřího Hájíčka. Děj se odehrává v současnosti. Hlavním hrdinou je genealog, který dostává zakázku, aby rekonstruoval příběh udání v padesátých letech.

HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno: Host, 2012.

Druhý díl tzv. „vesnické trilogie“. Román se odehrává ve dvou časových rovinách. Hlavní hrdinkou je Hana, která se na přelomu osmdesátých a devadesátých let snaží zabránit stavbě jaderné elektrárny Temelín a zboření okolních vesnic a jejich částí. V současnosti se vrací z ciziny, aby znovunavázala vztah se svou rodinou.

HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno: Host, 2016.

Třetí díl „vesnické trilogie“. Odehrává se v současnosti. Hlavním hrdinou je pozemkový expert, který na popud své první vesnické lásky řeší nesrovnalosti v katastrálních mapách její obce. Postupně odhaluje, že příčinou byl podvod místního starosty a jeho rodinného klanu.

BALAŠTÍK, Miroslav. *Literatura v čase lovců: rozhovory se spisovateli 1995-2015*. Brno: Host, 2015.

Výbor z rozhovorů s autory, literárními historiky a osobnostmi kulturního života. Součástí je pětadvacet dialogů se spisovateli, které přibližují osobnost, názory a postoje, ale i vývoj literatury. Obsahuje rozhovor s Jiřím Hájíčkem.

BLAŽÍČEK, Přemysl. *Kritika a interpretace*. ŠPIRIT, Michael, ed. Praha: Triáda, 2002.

Soubor literárních esejů o spisovatelích. Autor ke kritice využívá perspektivu filosofického zájmu i sebereflexivní pohled na tvůrči i provozní mechanismy akademické literární vědy.

ČERNÝ, Václav. *Co je kritika, co není a k čemu je na světě*. Brno: Blok, 1968.

Knižní esej Václava Černého. Vychází od vlastního hodnocení jednotlivých typů kritiky, poté se zabývá vývojem kritiky od renesance až po autorovu současnost a formuluje autorovo vlastní pojetí kritiky.

FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014.

Swazek navazuje na publikaci *V souřadnicích volnosti. Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*, připravenou Ústavem pro českou literaturu AV ČR. Vedle souhrnných analýz literárního života a nejdůležitějších tendencí a proměn tvorby na počátku nového milénia zahrnuje také interpretace téměř sta vybraných děl od předních odborníků na současnou českou literaturu.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací,

které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

DVOŘÁKOVÁ, Tereza. Jiří Hájíček: Selský baroko, interpretace románu. Praha, 2016. 49 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra české literatury. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Josef Peterka, CSc.

KŘEHLÍKOVÁ, Jana. Jiří Hájíček a jeho próza. Brno, 2014. 52 s. Bakalářská práce. Masarykova universita, Filosofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce Mgr. Miroslav Balašík, Ph.D.

SOCHOROVÁ, Marie. Jazyk a styl Jiřího Hájíčka v díle Rybí krev. České Budějovice, 2015. 56 s. Bakalářská práce. Jihočeská universita v Českých Budějovicích, Filosofická fakulta, Ústav bohemistiky. Vedoucí práce Doc. PaedDr. Bohumila Junková, CSc.

Datum / Podpis studenta/ky

25. 5. 2017

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Rozhovor s Jiřím Hájíčkem (text)

Příloha č. 2: Obálka románu *Selský baroko* (obrázek)

Příloha č. 3: Obálka románu *Selský baroko* (obrázek)

Příloha č. 4: Obálka románu *Rybí krev* (obrázek)

Příloha č. 5: Obálka románu *Dešťová hůl* (obrázek)

Příloha č. 6: Fotografie Jiřího Hájíčka (obrázek)

Příloha č. 7: Fotografie Jiřího Hájíčka (obrázek)

Přílohy:

Příloha č. 1: Osobní rozhovor s Jiřím Hájíčkem, České Budějovice, 10. 6. 2018

„Ponořit se do osobního příběhu hrdinů“

S Jiřím Hájíčkem jsem se setkal v kavárně Au Chat Noir na českobudějovickém náměstí Přemysla Otakara II. Na stejném místě již spisovatel poskytl několik předchozích rozhovorů, a kavárnu dokonce umístil do svého posledního románu, *Dešťové hole*. Dalo by se tedy říct, že je už tak trochu Hájíčkovská. V pozdější části rozhovoru ostatně autor tvrdí, že má rád, když jsou věci pevně ukotvené.

Nechal jste se při psaní inspirovat nějakým detektivním autorem?

Nejsem fanda detektivek, ani je moc neznám. Zním trošku tu klasiku, ty hardboiled: Chandler, Dashiell Hammet, pár věcí jsem z toho četl. Četl jsem třeba Stiega Larssona, ale, že bych nějak sledoval severskou detektivu...

A necítíte tam inspiraci?

Mě spíš baví filmy, detektivní thrillery, tak to samozřejmě ano, ale jinak si myslím, že jsem nikdy nenapsal detektivku, kde by byl nějaký vyšetřovatel a nějaký policista a odkrýval nějaký zločin. To považuju za detektivku. Samozřejmě ty žánry se samozřejmě různě mísí, takže spousta prozaiků používá někdy detektivní zápletku jako nějakou druhou a třetí rovinu románu.

Několik kritiků psalo, že vidí inspiraci Chandlerem a že Pavel Straňanský je tak trochu detektiv Marlowe.

To nevím. Myslím si, že to můžete říct o spoustě románů, které mají nějakou... Ano, četl jsem Chandlera, ale... každý genealog je trochu detektiv.

Kritici to popisovali, že na začátku se objeví femme fatale a ze začátku jednoduchý úkol, který se nakonec ukáže jako daleko složitější...

Je pravda, že to *Selský baroko* je takové namíchané. Nevěděl jsem, jak to mám napsat, aby to bylo trochu přitažlivé, takže zápletku je do tématu dosazena trochu uměle, protože jsem

nevěděl, jak jinak odvyprávět nějaký příběh z kolektivizace, kterou jsem nezažil. Proto je to vyprávěné ze současné perspektivy, z pohledu genealoga, který se v těch vesnicích vyzná, protože tam dělá rodopisy a zná je jak z kronik, tak ze skutečnosti. Takže *Selský baroko* má trochu detektivní půdorys.

Měl jste od začátku jasno o roli Daniely?

V příběhu jsem potřeboval nějakou protihráčku a ono se mi to tak postupně složilo. Trochu mi pomáhá otevírat některé otázky, nastolovat je. Jestli je možná nějaká pomsta po druhé, třetí generaci. Jestli má smysl nějaká pomsta, jestli tam funguje odpuštění. Takže ano, tehdy jsem si takhle ty postavy vytvořil, aby Daniela byla taková protihráčka Pavla, která pomáhá ukazovat ne relativizaci příběhů kolektivizace, ale motivaci postav. Není tam vůbec relativizovaná kolektivizace a úloha státní represe, ale jsou tam relativizované některé konkrétní motivace lidí.

Někteří kritici i Miroslav Balašík hodnotili váš jazyk, že je podobný prózám Jana Čepa, a dokonce někdo uvedl, že je turgeněvský. Viděl byste zde nějakou inspiraci nebo spojitost?

Ty autory samozřejmě znám, s Čepem nás spojuje spíše téma a prostředí venkova, ale nevím. Nestuduji sám sebe, ale myslím, že v jazyce mi některé věci přijdou hodně užvaněné. Myslím, že se teď spíše vyvíjím ke střídmějšímu výrazu.

Plno kritiků a recenzentů vám u *Rybí krve* chválilo, že jste se posunul v propracování postav. Máte pocit, že to bylo tím, že jste popisoval pro sebe známější dobu?

Určitě. Myslím si, že v *Rybí krvi* je hodně důležitý ten generační moment. Mám i ohlasy od čtenářů mé generace, že se spoustou věcí pozitivně rezonovali, že to zažili. Autor se v tom pak pohybuje snáz a dostane se asi více do hloubky, protože *Selský baroko* je ze všech mých románů nejvíce vyspekulované. Je nejvíce vymyšlené, i když tam velkou roli hrají archivy, které jsem procházel a kroniky, ze kterých jsem sestavoval modelový příklad těch vesnic. Ale pokud jde o postavy, v *Rybí krvi* je nejvíc mojí zkušenosti. Nemusíte ani psát všechno ze „své“ zkušenosti, máte spoustu odposlechnutého anebo máte empatii doby. Příběh si vymyslíte, ale on se může odehrávat, jak by se býval odehrával v té době. Zde sedí, že je to hodně generační věc. Osmdesátá a devadesátá.

Našli se recenzenti, kteří připodobnili *Rybí krev* (vaši tvorbu), k Holečkovým *Naším*. Cítíte nějakou spojitost s rurálními autory?

Přiznám se, že Holečka jsem nečetl, i když jsme to na gymplu měli jako povinnou četbu, ale nevím. Asi bych nemohl psát jiná témata než ta, která jsem doposud psal. I když nevím, co budu psát příště, protože jsem z venkova, pocházím z venkova, bydlel jsem tam, pak jsem tam i pracoval v 90. letech. Mám rád lokalizaci. Je to někde umístěné, do nějakého prostředí, do nějaké konkrétní doby. Samozřejmě, Michal Ajvaz píše jinak, Jáchym Topol také píše jinak... Prostor mě asi spojuje s ruralisty, ale nevím, zda to jde zcela porovnávat s dnešní dobou.

V některých kritikách *Dešťové hole* zaznělo, že je to kritika středostavovské společnosti, v některých, že není. Jaký na to máte názor?

Já bych řekl, že je to zobrazení středostavovského života. A je to zobrazení života člověka ve středních letech. Sešla se tu, dejme tomu, střední třída ve středních letech. Nejsm apriorní kritik. Já věci spíše ukazuji, ale jestli si to někdo přebere kriticky, tak už je to jeho náhled.

Váš hrdina, Zbyněk, věří v konspirační teorie, ale ty v průběhu spíše vyšumějí. Měly pro vás nějakou další roli? Zapadají do celkového obrazu hrdiny?

Doufám, že zapadají do typu hrdiny, který prochází určitou krizí, a hlavně vnímá některé paradoxy doby, kterou žije. Myslím, že v těchto letech je markantní, že lidé ničemu nevěří, nemají moc důvěru. Spousta lidí nemá moc důvěru ve společnost, nemá důvěru v to, že ta demokracie, která se propaguje a opěvuje, že opravdu funguje. Nemají důvěru, že je společnost spravedlivá a vnímají v ní určitou míru pokrytectví. Jak na úrovni státu a společnosti ve které žijí, tak na úrovni mezinárodní politiky. Chtěl jsem hlavního hrdinu trochu vymezit. Ale je pravda, že je to tam v takové třetí, čtvrté linii. Ale ta jeho skepse, že stojí trochu stranou, zapadá trochu do krize středních let a částečně ho to vymezuje vůči mainstreamovým postavám jako je třeba Štefka. Je také pravda, že tato linie je tam jen nakousnutá, ale dokresluje zčásti charakter hlavní postavy. Neměl jsem v úmyslu ji tam nějak více propracovat.

Marek Vajchr v *Revolver Revue* vnímá v *Dešťové holi* pohádkové, případně mytické motivy. Zbyněk je nemocný král, Bohuna ženou zasvětitelkou a Antonín je prost'áček... Jak se k tomu stavíte?

Tam je jedna mytická postava a ta je tam schválně jako metafora kacírství a toho, co se vymyká běžnému životu, a to je Fučík Kudlička, který se tam trochu proplétá. Ale jinak

nevím. Tohle je už zase něčí interpretace. Nepřemýšlel jsem takto.

Nepřemýšlel jste o mírné parodii westernu? Ve vašem díle je indián a kovboj...

Ne, to není myšleno jako parodie. Když jako autor popisujete nějakou scénu, máte spoustu možností, jak ji popsat a máte spoustu možností, jak charakterizovat postavu a je tam velké nebezpečí, že to napíšete jako už padesát lidí před vámi. Třeba ta scéna na maškarním bále. Maškarní se tam skvěle hodí jako situace, která je trochu vymknutá, není normální, ale můžete tam dobře popsat celou situaci, kterou potřebujete a můžete tam trochu nekonvenčně popsat hlavní hrdiny, které čtenář ještě nezná.

Máte pocit, že se do vašeho psaní dostává postupem času více ironie, nebo vtípu?

Neumím psát vtipné nebo humoristické věci. Je pravda, že některé moje povídky či romány jsou hodně melancholické, což není můj program, ale v určitém věku jsem ty věci tak vnímal a viděl. Mě by bavil černý humor nebo ironie, ale přiznám se, že to psát neumím. V každé knížce jsem se pokoušel smutek a melancholii něčím odlehčit. Myslím, že i v *Rybí krvi* jsou nějaké legračnější scénky. Nedávno jsem viděl Miloše Urbana v souvislosti s filmem a říkal, že do *Hastrmana* se mu nepodařilo vložit humor a v tom filmu ten humor údajně je. Miloš říkal, že neumí psát apriori legraci do textu. Já to mám asi podobně.

Přemýšlel jste o tom, že byste *Dešťové holi* dal tragický konec a že by hlavní hrdina došel až k sebeustrukci?

Ne, takhle jsem to měl vymyšlené. Chtěl jsem po některých melancholických hrdinech a outsidersch konečně napsat příběh o chlápku, který to vyhraje, byť je to sporné a vlastně v půli ukončené. Nikdo neví, zda ten soud nakonec vyhrají či prohrají. Chtěl jsem napsat příběh o chlápku, který se v tom hodně plácá, ale má tolik síly, aby to dotáhnul; ne do konce, to čtenář neví; ale rozhodnutý pokračovat v tom, co považuje za správné. Nechtěl jsem z něj udělat lůzra, který to vzdá. To byl záměr. Zároveň jsem si chtěl zkusit alespoň v jednom příběhu nějaký happyend. I ten vztah se zdá být na konci příběhu zachráněn, což byl můj záměr. Nechtěl jsem, aby v už dost beznadějném příběhu, kde je spousta trpících lůzrů, negativně vyzněl i záměr románu.

Vnímate svoje dílo jako trilogii?

To je takový trochu nakladatelský tah. Říkám to všude, že jsem nezačal psát *Selský baroko* s tím, že napíšu další dva. Spíš to bereme s nakladatelem tak, že tematicky, dějově či nastolenými problémy to nějakou souvislost má, takže se o tom může mluvit jako o trilogii,

ale nebylo to tak myšleno, je to spíš ex-post. V edici to nakladatel spojil, aby upozornil na kontinuitu předešlých románů.

Máte pocit, že román by měl mít apelativní funkci?

Myslím, že to napsal Oscar Wilde: „Mravoučná záliba u umělce je neodpuštělný formalismus.“ To je hezká věta. Záleží na míře, v jaké to tam použijete. Vnímavý čtenář i nějaký nakousnutý problém nebo apel ucítí. Mám rád romány, které mě dokáží k něčemu pohnout, nebo se alespoň zamyslet nad nějakou situací. Samozřejmě je velký rozdíl mezi agitací a románem, který je opravdu kvalitní.

Posunul jste se od Selského baroka k Dešťové holi k osobnějším tématům, tématům nazíraným osobněji?

Tak to jednoznačně. Mě samozřejmě lákala velká společenská témata, nota bene, když v o tom v roce 2005 ještě nikdo nepsal. Bylo to také trochu spojeno s naší rodovou historií. Kvůli těmto důvodům mě lákalo téma zpracovat. Každopádně vím, že to je v podstatě, pokud jde o téma, velice povrchně zpracované. Asi by tyto události někdo, kdo je zažil, dokázal napsat. Ale nikdo to neudělal... Beru to tak, že *Selský baroko* je jeden takový střípek do mozaiky. Kdyby vzniklo dalších deset románů, každý by na to šel jinak a pak by z toho vznikl nějaký obraz například padesátých let. Takhle беру *Selský baroko*. V *Rybí krvi* je zase velké společenské téma, které se mě zase nějak osobně dotýkalo, ale toto téma vyvstává spíše prostřednictvím individuálních osudů, což mě vždy na románu nejvíce bavilo. Příběhy lidí, kteří žijí v nějaké době, kterou ani nemusejí moc chápat. Když si vezmete Hrabalovo *Obsluhoval jsem anglického krále*, tak je to silně osobní vyprávění chlápka, který se plácá v těch takzvaně velkých dějinách, vlastně jim ani nerozumí. Ale je to silný příběh, který tu dobu ukáže na jeho pocitech, na jeho vnímání. To se mi vždy líbilo, vyprávět zdola. *Dešťová hůl* má určitě trochu kriminální zápletku s půdou, protože půda je silný vesnický atribut. Vždy tam šlo o to, kdo ji vlastní, kdo na ní pracuje. Vždy tam byly silné rodové vazby. Dneska už je to úplně jinak. Vlastnictví je překopané. Spekulanti tu půdu skupují... Jako autora mě teď zajímá spíše ponořit se do osobního příběhu hrdinů. Nejvíce mě zajímá pokusit se zformulovat nebo ukázat nějakou osobní situaci, jedinečnou esenci existence. Protože si myslím, že to by měla literatura dělat. Popsat nějaký společenský děj může ukázat literatura faktu, ale mě jako čtenáře na beletrii vždy bavilo, že si mohu prožít s nějaký konkrétním románovým hrdinou kus jeho života, pokusit se do něj vtělit a nahlížet všechno jeho pohledem. Tak mě baví psát, takhle chci psát i dál. Zkoumat situaci nějakého člověka,

existenciální situaci.

Prefereujete spíše psaní románů, nebo povídek?

Mě baví oboje, ale román je královská disciplína prózy, takže to mě samozřejmě láká. Vždy mě bavily i povídky. Myslím si, že se mi jich pár povedlo, ale opravdu jenom pár, protože napsat dobrou povídku je těžké a má to svoje zákonitosti. Mě teď na psaní baví zkratka a minimalismus.

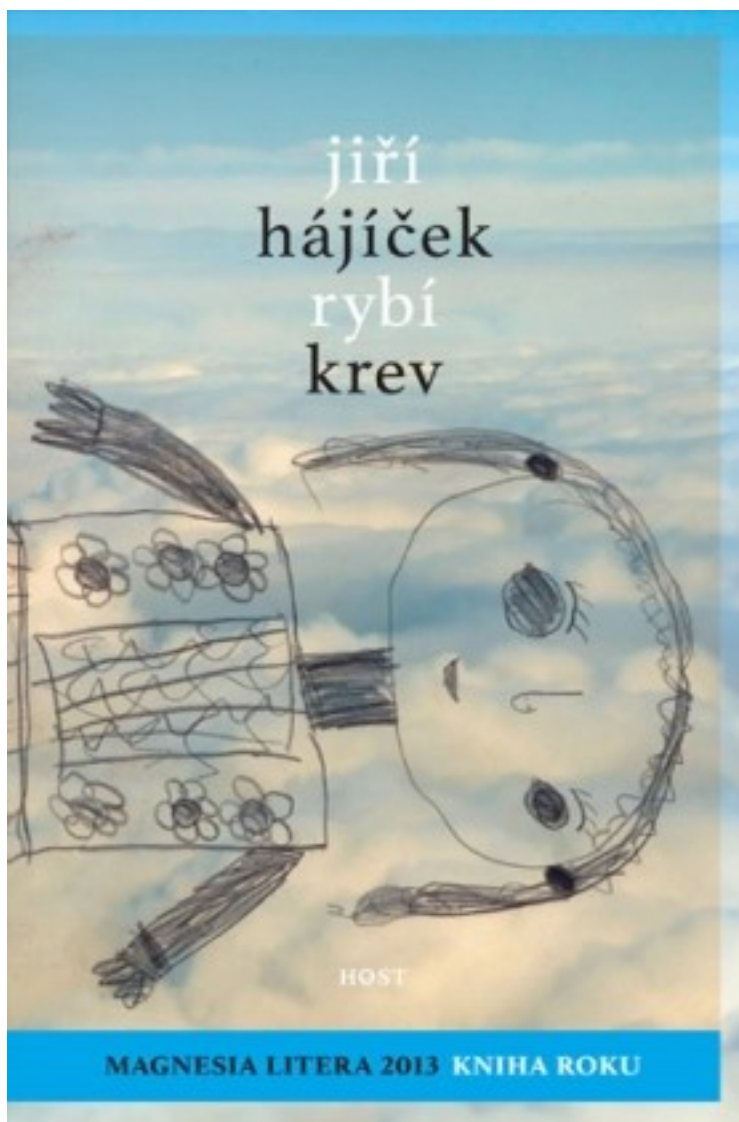
Příloha č. 2: Obálka románu *Selský baroko* (obrázek)

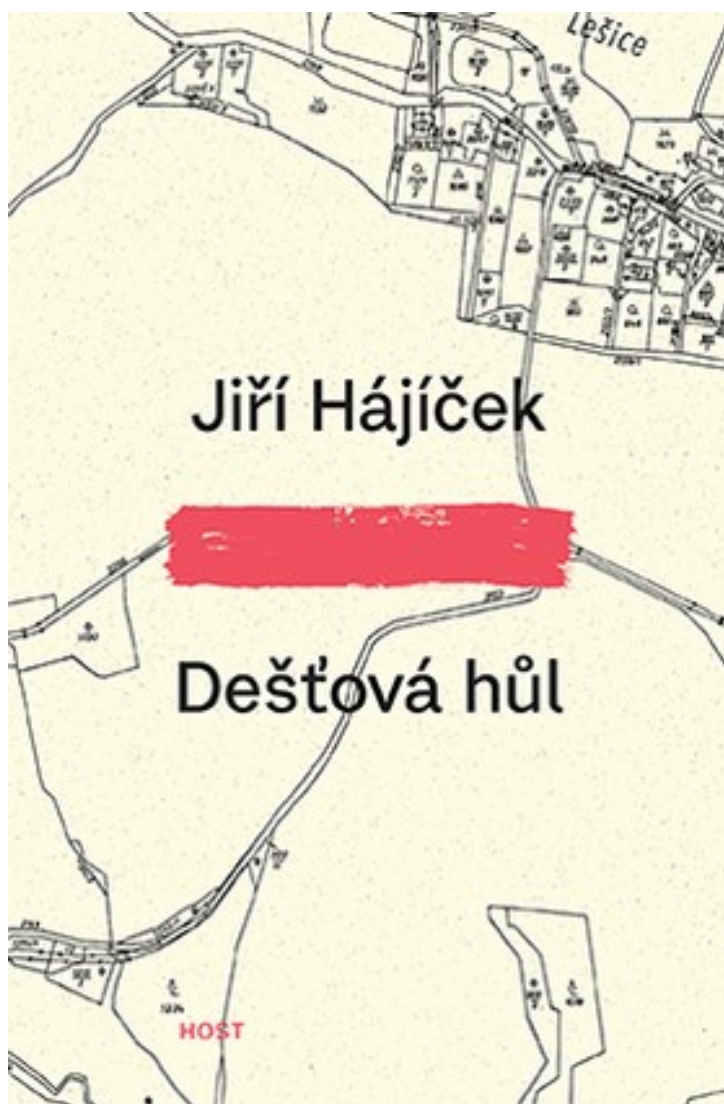
Příloha č. 3: Obálka románu *Selský baroko* (obrázek)

Příloha č. 4: Obálka románu *Rybí krev* (obrázek)

Příloha č. 5: Obálka románu *Dešťová hůl* (obrázek)

Příloha č. 6: Fotografie Jiřího Hájíčka (obrázek)

Příloha č. 7: Fotografie Jiřího Hájíčka (obrázek)

